

SCHERPING, JACOB

=Pirke abot= seu: Capitula patrum,
det är: en talmudisk tractat,
innehållandes de gamle hebreers korta
ord-språk och sede-reglor, vtur
rabbiniskan öfwersatte, och med små
anmärckningar illustrerade. A

1737

EOD - Millions of books just a mouseclick away! In more than 12 European countries!

Thank you for choosing EOD!

European libraries are hosting millions of books from the 15th to the 20th century. All these books have now become available as eBooks – just a mouse click away. Search the online catalogue of a library from the eBooks on Demand (EOD) network and order the book as an eBook from all over the world – 24 hours a day, 7 days a week. The book will be digitised and made accessible to you as an eBook.

Enjoy your EOD eBook!

- Get the look and feel of the original book!
 - Use your standard software to read the eBook on-screen, zoom in to the image or just simply navigate through the book
 - *Search & Find*:* Use the full-text search of individual terms
 - *Copy & Paste Text and Images*:* Copy images and parts of the text to other applications (e.g. word processor)
- *Not available in every eBook.

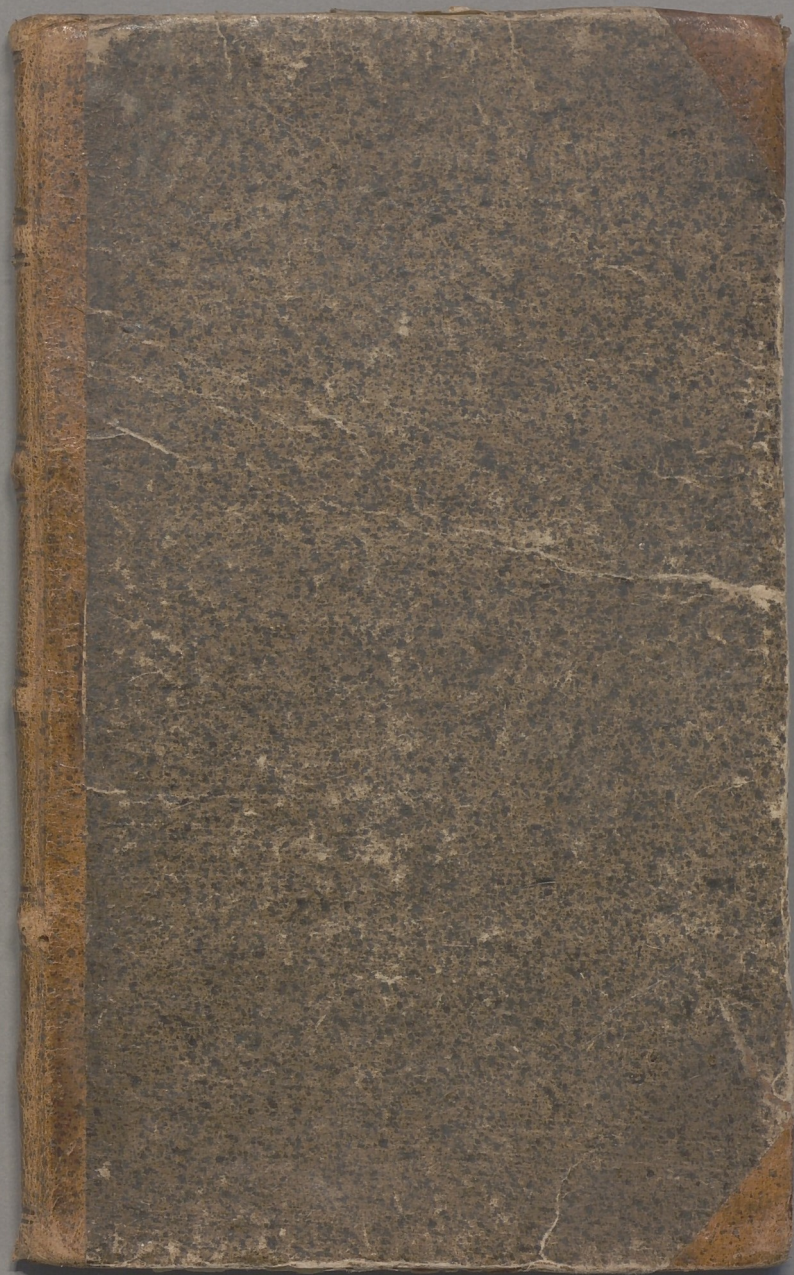
Terms and Conditions

With the usage of the EOD service, you accept the Terms and Conditions provided by the library owning the book.

- Terms and Conditions: <https://books2ebooks.eu/csp/en/nls/en/agb.html>

More eBooks

Already 40 libraries in over 12 European countries offer this service.
Search books available for this service: <https://search.books2ebooks.eu>
More information is available at <https://books2ebooks.eu>

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Rel. vet.

Jud.

1700-1829

Ex. A

Petrus
ie VIII Junii 1753.

H

1670.

PIRKE ABOT

Seu:

CAPITULA PATRUM,

Det är:

En Talmudisk TRACTAT,

Innehållandes

De gamle Hebreers

Korta

Ord = Språk och Gede-
Reglor /

Utur Rabbiniſkan öfversatte /
Och med små Anmärkningar illustrerade.

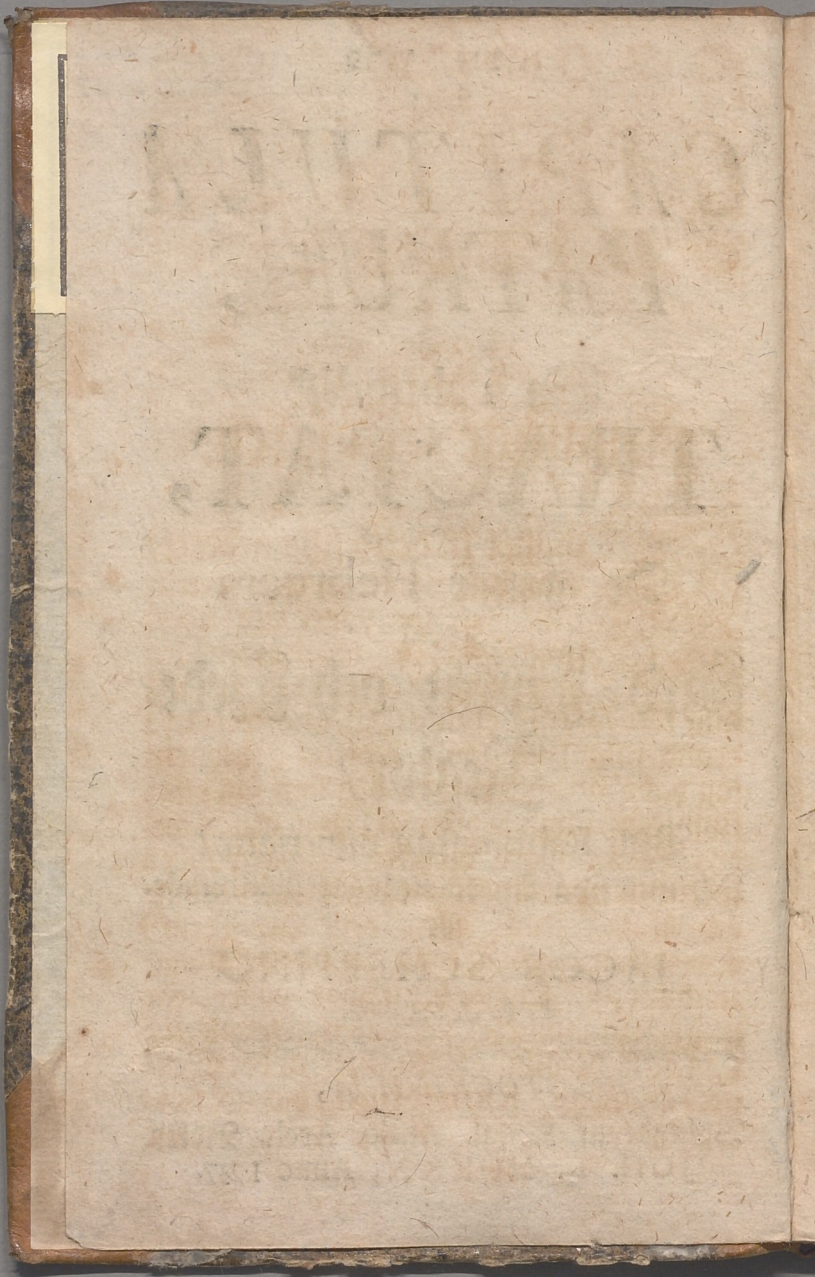
Af

JACOB SCHERPING.

P. & P. i Kiålbj.

STOCKHOLM,

Uplagdt af Kongl. Antiq. Arch. Boktr.
JOH. L. HORRN, Anno 1737.

Til den Gunstige Läsaren.

Sifället til detta lilla arbetet /
Gunstige Läsare, war detta;
När jag för några åhr sedan
tänckte något recolera några
mine ungdoms Studier, tog jag
mig före för egen öfning skull at öfversätta
denna lilla Talmudiska Tractat, hwartil
jag hade så mycket större hog som jag offta
funnit åtskilliga Sententier, här utur i an-
dra Böcker wara inryckte. Hastwandes
intet annat endamål, än at för bättre minne
och öfning skull, sätta desse Ord-språk i
Swenstka, och fast än det blifwo något
twungit, så kunde det likwäl passera för
mig, som tänckte versionen allenast för
mig sielf behålla. Men efter gode Wen-
ners östundan, som wid tilfelle här uti fun-

nit någon smak, har jag ånteligen låtit öf-
wertala mig, at genom Trunctet göra det
allmennare: Ehuruwäl mycket skulle syn-
nas mig derifrån böra afråda. Hållst när
jag påminner mig hwad D. Wolfg. Fran-
tzius skrifwer in Hist. Animal. p. m. 581.
Hebræis Musis exornandis desunt necessarij
sumtus; fautores, patroni ubique locorum.
Hebræorumque libros antiquos ipso dæmo-
ne magis fugiendos, plurique, qui aliquid
esse volunt, stultissime arbitrantur. Det
är: Til at befordra de Hebræiska Studier,
fattas nödig kostnad / Gynnare och Pa-
troner, på alla orter. Ja / de måste af
dem som något willa wara / hålla gan-
ska dårachteligen före / at man bör sky för
de gamla Hebreers Böcker / mehr än för
sielfwa dieswulen. Huru widrigt många
döma om Rabbinernes Skriffter anförer
sal. Candidaten Laurentius Odhelius uti sin
Synagoga Bitr. p. 28. 29. Derest han ock slika
omdömen riktigt examinerar och förlägger.
Den som nu sådant achta wille, skulle wäl
göra klokast, at han aldriq låto merckia sig
nånsin hafwa handterat slika Böcker, eller
förstå någon Bokstaf deruti. Men så fin-
nas ock de som om Hebræis Musis ståhligen
döma, hwaribland (at främmande nu för-
bigå,) är Högwördige Biskopen Doct. Jelp.
Swed-

Swedberg, som således sig utlåter i sin Ungdoms-Regel och Alderdoms-Spegel p. 44L. Jag står i then tanckan / tror ock at jag ther uti icke är oståhlig / eller far förmycket wilse at jag håller / thet alle Christnesom af hwarjehanda tilfelle hålla wid Boken / eller lära främmande Språk / borde ock kunna något *Ebraiska*. Jag menar / at thet som GUD sielf och hans helige Inglar hafwa med the helige Patriarcher och Fäder talat / och thet GUD hafwer lemnat oss sin heliga wilja uti om vår timeliga och ewiga Salighet; Si thet menar jag / förtienar ju af mig läras / och af mig kunnas. Af mig / säger jag / som wyrdar och älskar min GUD / och hans heliga Ord. Af mig / som wil hafwa GUDz wenskap / och niuta GUDz welsignelse / och min ewiga Salighet i Christo *IESU*. Lägga många sig uppå Fransöska och Italienska / och kosta ther mycken penning och mycken tid uppå / til thetas timeliga froma och werldzliga nöije: Hwi må tå thet falla them tungt / at använda en liten tid til at lära GUDz egit Språk / sig til mycken Siåla-ro och ewiga Salighet?

Kan thet doch långt smarare læras än annat Tungomål / wål inom ett fierdesdels år / om man anwender thet så stor flit uppå / som uppå annat främmande Tungomål. Entannerliga såsom thet *Studii Genus* nu igenom GLDz Nåd / sedan mycket Schole-Griller tagit sitt afsked / och *Studia realia, utilia & pia* äro GLDi lof / i stället frambrachte mycket älskas och öfwas.

Hwad elliest Rabbinernes Skriffter och det Judiska Talmud angår, så kan fuller icke nekas, at här och där något finnes som smakar af fabler och onyttigt grål, hålft om man håller sig mehr wid Bokstafwen, än meningen, som i Österlänningarnes ænigmatiska och allegoriska skriftart, offta är swår at utleta; Men så kan doch der hos ei heller nekas, at der jämnwål finnes mycket mehra godt, som tienna kan både til uplysning i skrifftenes språk, såsom ock til moralier eller Sede-Läran, hwar på denne Tractat mehrendels swiftar. Om hwilken förnämnde Sal. Cand. Laur. Odhelius, som i dese Wetenskaper war mächtig högt kommen, fäller ett sådant Dömdöme in Synagoga Bifronti p. 70. Antiquissimi Hebræorum multa oretenus docebant, pauca scripto

scripto tradiderunt. in præceptis morum & regulis vitæ præscribendis res multas & gravissimas sæpe paucissimis verbis complectebantur; quæ, quod acumen haberent, memoriæ discipulorum infixæ, instar canonum in scholis & ore vulgi versabantur. Documentum ejus rei habemus in titulo Talmudico *פרקי אבות* seu Capitula Patrum dicto, ubi multa morum doctrinam spectantia, ab antiquissimis Rabinis acute dicta, cum Saniori Theologia & Christi Apostolorumque doctrina mire conspirantia, promiscue & absque certo ordine congesta reperiuntur. Scilicet, ea methodo commoditas, qua recentiores in docendo utuntur, veteribus ignota erat. Det är:

De gamle Hebreer hafwa mycket lärt munteligen / litet hafwa de fattat skriftteligen. De hafwa i korta ord författat många och wiktiga saker / tienande til Seder och Lefwernes Reglor. Swilka för deras nåtthet och skarpsinnighet skull / desto fastare hängde i Lärjungarnas minne / och lika som rätt snören både i Scholarne och gemene Mans munn stadigt brukades. Ett bewis der uppå hafwer man uti en Talmudisk Tractat kallad *Pirke Abhot*, eller Fädernas Ordspråk / hwarest mycket finnes

nes af de äldsta Rabbiner sinrikt talat/
 som Sedo: Låran angår, och med en
 ren Theologie, samt Christi och Apost-
 larnas lära artigt öfwerensstämmer;
 Fast än det så ströningom och utan wifz
 ordning är sammanfört. Ty det *methodi-*
ska och ordenteliga Lårosått som de nyare
 bruka/ war dem gamlom icke så bekant.
 När nu ett så tillförläteligt omdöme om
 denna Tractat framtes, at fleras förtiga;
 När wisas kan at många af de här förekom-
 mande Sententier i Tyska och Swenska an-
 deliga Böcker blifwa andragne. (Såsom
 Doct. Pfeiffers, Majers, Magisters Scrivers;
 I synnerhet Luderhofs Leswernes-Reglor,
 Tryckte åhr 1730. 2c.) Ja ock, at de under
 stundom höras af Predikstolarne, så ser
 man intet at någon förståndig må på nå-
 got sått bli förargat, om hele denna lilla
 Sententie-Boken på Trycket utkommo.

Hållt emedan näppl. någon af de här
 nämnde Rabbiner har warit med i Christi
 Korsfästelse; Utan antingen lefwat långt
 före Christum, eller ock warit ibland de
 Gudfruchtiga wid Christi tid. Och fast än
 någon hade warit ibland de otrogna, så kan
 en förståndig til sin förbättring så sluta;
 Har sådan kärlek och wördnad för GUD,
 GUDs Ord, för Dygd och ährbarhet,
 fun-

funnit hos otrogna Judar, huru mycket mehra fordras så af en Christen? Dessutan skal ingen ting här förekomma af de Judiska onyttiga fabler, utan hwad der af smakar, som likwäl mähta sparsamt i denna Tractat är at finna, är antingen aldeles utmunstrat, eller ock med ttenliga förklaringar bättrat.

Mitt ringa arbete härwid består: I. Uti en i giörlig motto tydlig uttolkning, hwarwid jag, när meningen kunnat blifwa i Swenstkan någorlunda klar, hälst sökt at hålla mig tätt wid Texte-Orden. Wisandes hållre tola någon Hebraismum eller twång i Swenstkan; än genom längre omswef lida för stor saknad i Original-Textens must och kärna. Ty ju mehra man späder ut ett godt win, ju swagare blifwer det. Men när meningen hade blifwit mörkt, och sedt ut såsom en Gåta, derest man noga hade följt orden, har jag måst bruka någon större frihet. Och ehuruwäl jag ser af Joh. Buxtorfii Bibliotheca Rabbinica p. 398. at denna Tractat skal wara uttolkt af Paulo Fagio och Joh. Drusio, har jag doch ingen dera kunnat öfverkomma, och til hielpreda nyttja: Skulle nu denna något stilja ifrån deras versioner som wäl troligt är för ordens homonymie eller åtskilliga betydelser skull, täcktes Läsaren behålla det

båsta. Jag kan hafwa mina ståhl til min uttydning, en annan kan hafwa sina, begge kunna försvaras. Såsom e. g. när Cap. I. S. I. de orden מרחב ידיו ויפיעו legi, gifwas så i Swenstan: Gïdret förklaringsgar öfwer Lagen / kan någon säga, det borde så verteras: Håller wård om Lagen. Begge kunna tålas och försvaras, och så på flere ställen. Ordningen i denna Sententie-Bok, som icke är lik wid senare tidens Skriffter, i ty at i två eller tre rader offta sammansföras wid åtskilgde saker, skulle wål falla Läsaren osmakelig, derest han icke behagar påminna sig ofwansförde Odhelii omdöme här om, neml. at det war så de tidens bruk. Finner man icke dylika skrifart i många Bibliska Böcker, såsom Salomons Ordspråk, Psaltaren, Propheterne, Syrach's Bok, &c. När man altså betäncker at de gamle hafwa så lärt och skrifwit, må det icke falla of underligt, om samma skrif-sätt jemwål i den Hel. Skrifft är inlutit. Swar om förtienar at läsas den lärde Angelländarens Rob. Boyles Tractat de stilo S. Scripturæ. Skulle elst liest versionen somligstades synas torr och twungen, så har jag intet annat at swara, än det som står i Förtalet til Syrach's Bok: **Thet som på Ebreiskt mål skrifwit är när**
man

man thet komma låter in uppå ett annat tungomål / lyder thet icke så wäl. Wi allenast these min Bok / utan ock jemwål Lagen och Propheterna och andra Böcker lyda fast annars / tå the på sitt egit Tungomål uttalas.

Swad som saknas i några torra och mörcka meningar, lærer ersättas, dels i dem som äro desto klarare och mustigare, dels 2:do uti de små bifogade Anmerckningar, hwaruti doch all mögelig korthet är brukad, på det Wercket icke måtte blifwa för drugt, kunnandes hwar och en sielf de uti Sententiernes kortta ord innesfattade Moralier bättre eftersumma. Inteligen 3:tio Som i Originalet mångestädes hela Språk af Biblien äro inructe, hwilka intet citeras, så har jag i Versionen utsatt Citationen. Mehra har jag intet at påminna, utan om den Günstige Läsaren håller mödan wärdt, at kasta ögonen på desse Rader, behagade han påminna sig R. Josuæ Perachja Sons ord: Cap. I. §. 6. *וזה הו' את כל-האדם לנכח וכו'* Esto judex omnis hominis ad lancem æquitatis, sic vert. Buxtorfius, esto judicans omnem hominem lance innocentix in voce in Döm skäbligen om hwar menniska. Mitt Ordspråk skal wara detta:

Feci

Feci quod potui, potui quod,
 Christe, dedisti.
 Improba fac melius, si potes
 invidia.

I. c.

Jag giordt har hwad jag funnat
 göra/
 Men Ibran skal min GUD til-
 höra.
 Kom här du wrånga Aftwundz-
 Man/
 Och gör det bättre / om tu kan.

Ela Israel hafwe del i det tilkommande
Lifwet; Såsom skrifwit står: Och
titt folck skola allesamman wara rättferdige,
och skola besittia jordena ewinnerliga, så-
som the ther mine planteringz = qwist, och
mine händers werck äro til prijs. Jes.
60. v. 21.

Första Capitlet.

^{1.}
Ses fick Lagen på Sinai,
och anwardade honom åt Jo-
sua; Josua åt de Äldsta / de
Äldste åt Propheterna / Pro-
pheterna åt de Män af stora
Synagogon. (a.)

Deße hafwa sagt try Ord:
Warer långsame at gå til rätta. (b.) Stad-
U fästen

(a.) Emedan Jndomen war betrodt thet GUD talat hafwer
Rom. 3. v. 2. Så hafwa de detta betrodda Guds mål för-
warat / och anwardat Lagen til sin förnamsta esterredare;
I hwad ordning det är stedt synes här / och kan widare läs-
sas hos Joh. Seldenus de uxore Hebraica. p. 321.

(b.) Så förklarar deße ord af Buddæo, in Hist. Eccles. v. T.
part. 2:do p. 988 Efter Orden. Estote tardi ad judicium.

fåsten många Lärjungar i en grundelig Lärdom.
Siören förklarar öfwer Lagen.

2. Simeon den Rättferdige / (c.) som war ibland de Mån af stora Synagogen plågade säga: På try ting beror ett Rikes wälstånd. På god Lag; På Arbetsamhet; På inbördes Wälwillighet.

3. Antigonus af Soco plågade säga: Warer icke såsom de Dienare / hwilka tiena sinom Herra i afseende på lönen / utan warer såsom de tienare / hwilka tiena sinom Herra utan afseende på lönen. Och låter Herrans fruchtan wara öfwer eder. (d.)

4. Jose Joëlers Son af Zereda, och Jose Johans Son af Jerusalem hafwa undfått (Lagen) af honom (Antigono) (e.) Jose Joëlers Son sade: Haf gerna wijt folck i ditt hus. Hämta up stoffet af

(c.) Simeon Justus e reliquiis Synagogæ Magnæ. En han hållles före hafwa warit den sidsste ibland de Mån af stora Synagogen. Se Buxtorf, exercitat, de Urim & Thummim. p. 325. Om denna Simeon har warit den samma som om talas / Luc. 2. v. 25. Hwilken der äfwen kallas rättferdig / så skulle han hafwa lefwat 350. åhr. Men som det ei wil rima sig / så förlägger Joh. Seldenus in Tractatu de success. in Pontificat. p. 142. Dem som så mena / och håller före denna Simeon hafwa warit en annan Man / eller en öfwerste Präst. Se v. 16. 17.

(d.) Denne Antigonus har lefwat 300. åhr för Christi Födelse. Hans Lärjunge war Zadok, de Zadduceers Uphofsman / hwilken med sitt anhang denna sin Mästares öfkyldiga mening så förtydde: at efter man intet borde ha afseende på lön för det goda / så woro intet annat lif och ingen upståndelse. Se Majers Fröheft. p. 1314.

(e.) Se här om Seld. Ux. Hebr. p. 321.

af theras fötter. (f.) Och indrick såsom en törstig
deras ord.

5. Jose Johans Son sade: Haf ditt hus stund
dom öpet för friskt lufft skull. (g.) Ditt husfolck
skal wara ödmuikt. Tala icke förmycket med qwin-
folck. (h.) Här uti hafwa de Wise mycket begri-
pet. Ty den som plågar förmycket samtal med
Qwinnor / bringar sig offta i förtret; Hindras
ifrån Lagsens betrachtande / och råkar offta i
Dlycka.

6. Josua Peræchja Son och Nittai den Arbe-
liten, hafwa undfått (Lagen) af de som (nästföre-
nämnde Rabbiner.) Josua Peræchja Son plåga-
de säga: Om tu tager tig en Læro-Mästare / så laga
at

(f.) Det är: Wisa dem allen Heder och tienstachtighet. Seld.
Ux. Hebr.

(g.) Huru hålsosamt det är / at hafwa sitt hus stält för ren och
friskt lufft / wiser Sparmans Sundhets Spegel. Libr.
1. Cap. 4. Här påsyftar ock denne Sentence. Hon kan
ock allegorice förstås om sinnet / som likaledes behöfwer
friskt lufft eller recreation.

(h.) Swad skada och förtret hålft i angelägna måhl eller hem-
ligheter sådant kan söda / är lätt at finna. Exempel på sto-
ra Mån / som så således råkat på obestånd / är i dessa Kläder
föreställt.

*Adam, Samsonem, Davidem, Loth, Salomonem,
Famina decepit. Quis modo totus erit?*

Id est.

Här Adam, Samson, David, Loth och sielfwa
Salmo ei bestått
för Awinsligit bedrägeri. So kan nu derföre
spå sig fri?

at tu hafwer någon Med-Lärjunge. (i.) Dom
Rådiligen om hwar Menniska.

7. Nittai den Arbeliten plågade säga: Skilg
dig med en elak granne. Gif dig icke i sällskap
med den egudochtiga. Förtwifla icke i motgången.

8. Juda Tabbai Son, och Simeon Schatachs
Son hafwa undfått (Lagen) af Desom (nåst förre
nämndom.) Juda Tabbai Son plågade säga.
War icke lik dem som söka at förleda Domaren/
och åtaga sig orättferdiga saker at förswara. Om
sådana ställa sig in hos dig / så anse dem såsom arge
betswar / (med hwilka du intet bör intåta dig /) om
de äro frånwarande / så lemna dem opåtatte / (på det
de ei må få tilfelle at angripa dig: och öfwa sin arg-
het emot dig.) Ty de hafwa fått sin dom öfwer sig /
(nemligen af GUD /) emedan werldzlig Lag intet
gera biter på dem. (k.)

9. Simeon Schatachs Son plågade säga: Låt
witnen noga befrågas och förhöras. War sielf för-
sichtig i ditt tal / at de (neml. witnen om de äro
falske och bestuckne) ei af tine ord få tilfelle at belius-
ga sig. (l.)

10. Semaja och Abtaljon undfingo (Lagen) af
Desom (nysnämnde Rabbiner.) Semaja sade:
Ut

(i) Ut du af Med-Lärjungernes Samtal och inbördes tåflan-
de desto mehr må förlofswas.

(k.) Sälunda förklarar Joh. Buxtorf. in Lexico Talmud.
voce טו. en del af denne Sentence. Lämpandes henne til
Samwes; Löse Advocater.

(l.) Ut falska witnen förråda sig / om de noga förhöras / witnar
Sufannæ Hitoria. Elliest war det lögnachtiga Juda; Fol-
cket mycket benäget at bära falskt Witnessbörd. Huru en
ostyldig i sådant fall skulle bära sig åt / lærer denna Rabbi
Simeon,

Utmålg ett Handa-Wärck. (m.) Fly högt Stånd. (n.) Omgå sparsamt med de wåldiga. (o.)

11. Abtalion sade: De Wise hafwa förmanat: Zager eder wål til wahra för sådana Synoder / hwar igenom de Yngre förargas / och GUDs Namn ohelgas.

12. Hillel och Sammai (p.) hafwa undfått (Lagen) af desom (förrämndom.)

B plå

Paulo aliter vertitur hæc sententia a Sennerto in præf. ad Rabbinismum. Fol. 2.

(m.) At många af de lärde Hebreer hafwa kunnat handawerck / ses klarligen Act. 18. v. 3. Hwaruti de hafwa åtlydt denna Semajæ och andre gamla Fäders råd / hwille hafwa rådt sina Lärjungar / at jemte bokelige Konster / lära sig handtwerck / dels för recreation skull / dels at hafwa något at tillgripa för nöd skull. Se nedanföre. Cap. 2. v. 2. Huru nyttigt ån i dag ett Handwerck / woro före en Studerande, wisar Schuppis i Regenten: Spiegel. Wie mercklich ist das Königreich Schweden in kurzer Zeit verbessert worden / durch die Manufacturen und Handwercks-Leut. Es will heutiges Tages eines jedes Bauern Son studiren, hernach lauffen sie durch die Welt und betteln / und klagen das es ihnen an Promotion mangeln. Warum lernen sie nicht neben den freyen Künsten ein Handtwerck. 2c.

(n.) Så råder ock Sirach C. 3, v. 22. Far icke efter högrestånd. För den fahrlighet och beswår som der wå hänger. Deraf fråga Talmudisterna: hwar före blef Joseph ödd för sina Bröder / åndoch han war yngre ån de? Ty han war i högt stånd. Se Buxtorf Lex. Talmud. in voce אִיִּבִּי.

(o.) Ty för stor / Familiaritet med de Höga plå offta illa bekomma.

(p.) Hillel och Sammai hafwa warit tvenne förnämne Lärwästare litet förr Christi tid. Hillel skal hafwa warit Präles i det stora Synedrio och Sammai den nästa i ordwägen. Hafwandes hwar dera sin Schola och Lärjungar / ibland

plågade säga: War utaf Arons Lärjungar / som ålskade Friden / och for honom effter / som ålskade Folcket / och höllt dem til Lagen. (q.)

13. Han plågade ock säga: Den som GUDs Namn ohelgar / hans namn skal förgås. Den som intet tiltager (i Lärdom och Dugd /) han astager. Den som intet godt lära wil / han är intet wärd at lesra. Den som för winning skull lærer Lagen / skal förgås.

14. Hans Ordspråk war ock detta: Om jag intet sielf tar mitt bästa i acht / hwem skal då giöra det? Gör jag det intet nu i dag / när wil jag då görät? (Huru snart nemligen / är tiden och lågenheten förswunnen?) (r.)

15. Sammai sade: Sätt dig wise tider och stunder före til Lagens (Theologiska Studiers,) idkande. Zala litet / men gör mycket. Och bemöt hwar menniska med wenslighet.

16. Rab-

ibland hwilka har warit stor strid och skilgachtighet i många stycken / beshynnerligen i Lagens Ceremonier; Se der om Buxtorf. Lex. Talmud. in uocibus ללל & סמי. och Joh. Selden. de Uxore Hebr. p. 321. Se ock nedan förr. Cap. 5. v. 17. Item Cap. 2. v. 4.

(q.) Det ordet תרה eller Lag som ofta förekommer / betyder / dels sielfwa GUDs Ord: Dels Lagens Förklaringar; Dels GUDs Ord; och des Förklarings / Lärfande och ransakande; Dels en Underwising der uti. Hwilket man här en gång för alla påminner. Så brukas ordet Lag jemwål i Skrifften. Psal. 1. v. 1. Act. 22. v. 3. &c.

(r.) Således uttolkes denna Sentence uti D. Mayers Frühess. Dom. XIII. Trinitat. p. 1181. Effter orden lyder hon så. Si non ego miki, quis miki? Si non hodie, equando?

16. Rabban Gamaliel (f.) plågade säga: Skaffa dig en Läro-Mästare. Sätt ingen ting på oröfshet och äfventyr. Gif icke tionden ut effter gifning. (t.)

17. Simeon hans Son plågade säga; Jag har all min tid wistas när de Wisa; Men jag har ingen ting funnit nyttigare än tystlåtenhet. Och at det består intet så mycket i orden / som i gerningom. (u.) Samt at den som mycket hafwer af munnen kommer mycket ondt åstad.

18. Den samma Rabban Simeon Gamaliels Son sade: (x.) På try ting består werlden / (uppehål-

B 2

les

(f.) Denne Gamaliel, war den samme som omtalas Act. 5. v. 34. Wid hwilkens fötter Paulus satt. Ibid. C. 22. v. 3. Han så wäl som flere des Successorer, kallas Rabban, hwilket war en högre Åhre, Titel än Rabbi och Rab. Om hwilka Tielars upkomst och bestaffenhet med nöije kan läsas. Joh. Buxtorf Abbreuiat. Lit. 7 deråst Historien om de Judiske Rabbiners samt Magistrers och Doctorers upkomst utföres widare / jemte misbruket.

(t.) Han wille at tionden skulle gifwas just effter Lagen / hwarfen mehr eller mindre. Ly den som gaf mindre / kunde anses för en Giriger / den som gaf mehr / för en Skrymtsagtig. Såsom Buxtorf. det förklarar. Lex. Talm. in voce 711K.

(u.) Detta kan ock så heta: Det är intet nog / at kunna uttyda Lagen / utan man måste ock gidra der effter. Orden lyda så effter Bokstafwen. Non sermo est fundamentum, sed opus. Se Buxtorf. Lex. Talm. in voce 777D.

(x.) Denne Simeon har leswat i Jerufalems Förföring och är då uotkommen. Elliest henger Genealogien af desse Fäder så tilhopa. Hillels Son war Simeon den första / som hålles före warit den som tog JESUM i sin famn. Luc. 2. v. Simeons Son war Gamaliel den gamle. Pauli Läro-Mästare.

les ett Land och Rike:) På Sanning / Rättvisa
och Frid. Såsom Kristwit står: Dömer rätt och
Kaffer frid i edrom portom. Zach. 8. v. 16.

Andra Capitlet.

I.

RAbbi (Jehuda) plågade säga: (y.) Hvilket är det rätta lefvernes sätt / som en Manniska sig utvälja bör? När hon besittar sig om det som lärer henne til heder hos ährbart Folk. Winlägg tig fördenksull at öfwa så wäl de mindre som de större Dygder / fast än du intet sträp mercker / hwad Lön Dygderna med sig föra. Gemnsför skadan som Dygden synas hafwa / emot den dräpeliga Nyttan hon gifwer. Gemnsför och nytan

flare. Act. 5. v. 37. Cap. 22. v. 3. Vid. Joh. Seld. Uxor. Heb. p. 324. Gamaliels Son war denne Simeon den andra. Simeon den andres Son war Gamaliel den andre. Gamaliel den andres Son war Simeon den tredje. Hans Son war R. Juda. Hans Son war Gamaliel den tredje. Hvilke nämnas i början af nästföljande Capitel. Se här om Buxtorf. Abreviatur Lir. 7. Se om Gamaliel den äldre Högährwärdige Herr Probst och Ryrkio: Herdes / Mag. Eric Sibergs Disput. Upsal. 1715.

(y.) Denne Rabbi Jehudæ, nämnes icke uti Texten med sitt Namn / utan kallas allenas Rabbi, och således intet med den större Heders: Titeln Rabban, såsom hans Antecessorer, och jemwäl hans Son Gamaliel. Doch war han intet samre än the / utan i större heder hållen / så at han af Judarne hette 1717 eller den Helige / sågandes the / at Rabbi

tan som lasten synes hafwa / emot den Dråpeliga
 Stada / hon med sig drager: Betänck dese try / så
 faller du icke lätteliga i synd: Wet / nemligen; at
 öfwer tig är ett seende Hga / ett hörande Hra / och
 at alla dina gierningar äro upskrifne i en Bok.

2. Rabban Gamaliel, som war den högförnåh-
 me Rabbi Jehudæ Son plågade säga: Det är nyt-
 tigt och wackert / at jemte bokeliga Konster / kunna
 ett Handtwerck / ty när man trotnar wid det ena /
 kan man taga til det andra / och således undwika
 tilfälle til synd. Men Lagsens (eller Bokeliga
 Konsters) stötande / utan något annat arbete eller
 Handwärc der brede wid / föder ledsamhet / och
 drager synd med sig. (Förstå onyttigt tidfördrif /
 eller säfångt grillor / som hindras genom ett lofligt
 Handtwerck. (2.) De som med Församlingen tie-
 na GUD / och låta sig dertil upmuntras af de he-
 lige Fäders Fromhet / (såsom Davids) hwilkas
 rättferdighet består ewinnerliga / de skola warda
 belönte / såsom de hade gjordt deras giernin-
 gar. (a.)

B 3

3. Om-

Rabbi utan hans egenteliga Namns tillsättande war större
 Heders Titel än Rabban, Vid. Buxtorf. Abbrev. l. c. El-
 liest äro ju dese hans Sententier wackra och Gudelige.

(2.) Med denna Gamaliel uphörer den Heders Titeln Rab-
 ban, blifwandes de följande allenast kallade Rabbi: Om
 Handwercks nyttighet / som denne så högtrecommenderar,
 se Amräckningen til förra. Cap. 1. v. 10.

(a.) Hvad här och flerstädes förekommer om gode Gerningar
 och deras Belöning / synes icke vara talat af dese Fäder i nå-
 gon Pharisaisk mening. Antigonus sade ju / at man intet
 bör hafwa affeende på lönen. Cap. 1. v. 3. R. Josef sade:
 Jurätta tine gierningar til GUD; äbro / eller närmare efter
 orden. Propter DEUM. För GUD; skull. Cap. 2. v. 12.
 Se ock ibid. v. 13.

3. Umgån försichteliga med de Måchtiga / ty de hyllas wid andra för sin egen nödwendighet skull / och synas fuller gunstiga / så länge de finna sin nytta / men stå intet bij i nödene.

4. Gör tins Wäns wilja så gerna som tin / på det han må göra tin wilja så gerna som sin. Hindra tin wilja för hans wilja skull / på det han må hindra andras wilja för tin skull / (på det han må göra dig håtre til wiljes än androm / wäl förståendes i lossiga måhl.)

Hillel plågade säga: (b.) Skilg dig icke ifrån Församlingen. Förtroste aldrig på tiggself. Döm icke tin nästa i hans frånwaro. Säg icke: Kan ske det är såsom rychtet går / (i. e. Tro icke lätteliga alt hwad tu hörer:) Säg icke när jag får bättre tid / wil jag lära (läsa och studera.) Kan ske tu får icke bättre tid än nu / derföre sliut intet up der med (c.)

5. Han plågade ock säga: En grof Barbar achtar intet at synda. (d.) En gemen är intet skonfam och barmhertig. (e.) En klenmodig är intet tiellig

(b.) Denne Hillel är utan tveifwel den samme som nämnes ofwansföre Cap. I. v. 12. Han kallas elliest Hillel Babylonius. War af Juda Slächte / och som förmenas af Davids Stamm. Hans Familia war i högt flor och wärde. Se Mag. Sibergs Disput. §. III.

(c.) Se ofwansföre. Cap. I. v. 14.

(d.) Det i Texten besinteliga Ordet בּוּר , bur; hwaras Baur kan deriveras, mercker en aldeles grof och oupbrukat / såsom en med tistel och törne bewuxen Åker / eller Skogs- mark. Hwilket är sämre än det.

(e.) Andra Ordet עַם הָאָרֶץ , Populus Terræ, eller en idiot, och gemen; hos sådana är icke stor fruchtan för synd eller skonsmål och barmhertighet / om de blifwa retade / och hafwa mackten.

lig til at låra bokeliga Konster. (f.) En sticken och otolig doger intet til at låra andra. (g.) En mångglare gör intet andra wisa. På den ort der inga braf Karlar äro / wisa dig wara Karl. (h.)

6. Han såg en gång en Hufwud. Skalle i watenet / då sade han: Efter tu har fördränckt andra / så åst tu sielf fördränckt; Omfider skola ock de / som tig fördränckt hafwa / sammaledes fördränckas. (i.)

7. Han plågade jemmål säga: Den som samlar mycket Rött / han samlar många Matlar; Den som samlar mycket Guds / han samlar mycken Omförg: Den som samlar många Hustrur / han samlar mycken oro. (k.) Den som samlar många Dienare och Dienarinnor / han gier tilfalle til många Odugder. (Såsom Rif / Drohet / Lättja / Lösachtighet. (l.) Den som samlar sig stor kundskap

B 4

i La-

(f.) Frantzii Histor. Animal. p. 556 Servilia & Contemta ingenia non sunt apta ad disciplinarum & linguarum studia. Dersföre kallas de Artes Ingenux, ty dertil fordras hurtiga Sinnen.

(g.) Emedan hos Låro: Mästare fordras stort tålmod.

(h.) Det är: Om andra äro tröge och försagda / så gör då tu hwad göras bdr / men om andra gripa sig an / så kan tu wara stilla / på det afwund och osämja ei må hindra wercket. Såsom ett annan Rabbinist Sentence lyder: Derest en annan braf Karl är / må du intet wisa dig wara Karl. Vid. Buxtorf. Lex. Talmud. in voce צרכ.

(i.) Här af wil synas at Hillel har wetat / at den Mannen / hwars Hufwud Skalle han såg / har fördränckt någon annan. Men ehuru der med är / så är hans mening: At hwär med Menniskan syndar der med war der hon straffat.

(k.) Detta lämpade sig til Juda: Folcket / hos hwilka det war i bruk at hafwa flere Hustrur.

(l.) Der af såges det: Den som har en Dräng / han har en hel / den

i Lagen / han ökar lifwet. Den som samlar en af De Wisfa til sig / han samlar Wisbet. Den som samlar mångas Råd / han samlar Klothet. Den som samlar (öket och befrämjar) Rättsvisan / han samlar (öket) Friden. Den som förvärfwer sig ett godt Namn / han förvärfwer sig ett wahrachtigt gods. Den som GUDs Ord bewarar / han får äga det ewiga lifwet.

8. Rabban Jochanan Sacchai Son (m.) undhick (Lagen) af Hillel och Sammai. Han plågade säga: Har tu lärt något i GUD; Ord / så förhåf dig icke der af / ty der til äst tu skapad / (neml. at lära GUD; Ord och Lag.) (n.)

Denne Rabban Jochanan Sacchai Son / hade fem Lärjungar / och desse woro de; Rabbi Elieser Hyrcani Son. R. Josua Hanniæ Son. R. Jose Presten. R. Simeon Nathanaëls Son. R. Elasar Arachs Son. Hwarjom gaf han sitt wisfa Herders Namn. R. Elieser Hyrcani Son kallade han en Hemlighets Brunn / som ingen Droppa

den som har två / han har en half / den som har tre / han har ingen.

(m.) Ut denne har varit en af Hillels Lärjungar / bewisar Seldenius de Uxore Hebraica p. 322. Han kallas här Rabban, (äst än den Titelen uphörde med Gamaliel den tredje som anmärktes v. 2. Men så är at weta at efter Successions-Ordningen står denna Jochanan näst fram för Gamaliel den andra / hwars Gouverneur han war i des minorenitet efter Jerufalems Förstöring. Warandes doch denna Jochanan intet af Hillels Familia. Se Buxtorf. Abbrev. l. c.

(n.) Detta lämpar Buxtorf. Lex. Talmud. til det som står Luc. 17. v. 10. När i hafwen giordt alt det som eder budit är, säger: Wi äre onyttige tienare, wi hafwe giordt thet wi wore plichtige at giöra.

droppa förspiller. Om R. Josua Hananiae Son sade han: Säll är den som honom födt hafwer. R. Jose Pressen kallade han den froma. R. Simeon Nathanaels Son den Gudfruchtiga. R. Elasar Arachs Son / en Springkälla. Men til R. Eliers synnerliga Beröm sade han; Om alle Israëls Wise lågo i den ena Wichstählen / och Eliers Hyrcani Son i den andra / så skulle han wäga up dem allesamman. Men den Fadren Saul (o.) gaf R. Elasar Arachs större Lof. Ord / sågandes: Om alle Israëls Wise och Eliers Hyrcani Son tillika lågo i den ena Wichstählen / men R. Elasar Arachs Son lågo i den andra / så skulle han wäga up dem allesamman.

9. Ty han frågade dem: Hwad är det som en menniska sig helst önska kan? R. Eliers swarade: Ett fromt sinne. R. Josua swarade: En trogen Wän. R. Jose swarade: En god Granne. R. Simeon swarade: Att så glädie af sine Barn. R. Elasar swarade: Ett gladt Hierta. Då sade han (neml. den Fadren Saul,) til dem: Elasar Arachs Son har swarat bäst af eder alla. Ty uti hans swar äro edra swar såsom i en Summa begrepne. Ytter frågade han dem. Hwad är thet som en menniska bör undwika och skilja sig wid? R. Eliers swarade: Ett wrängt Sinne. R. Josua swarade: En falsk Wän. R. Jose swarade: En elak
B 5
Grann

(o.) Rabbi, Mästare / och Abba, Fader / woro lika gällande Heders Titlar, som de lärde ibland Judarna hade; Men efter dese Heders Namn ähregirigt söktes / och misbrukades / så straffas det af Christo. Matth. 23. v. 8. 9. Den Fadren Saul, är alltså det samma som Rabbi Saul. Vid. Buxte Lexic. Talm. in voce 828.

Granne. R. Simeon swarade: Den som lärar och intet betalar. Såsom skrifwit står: Den ogudachtige borgar och betalar intet; Men then rättferdige är barmhertig och mild. Psal. 37. v. 21. R. Elasar swarade: Ett ångsligt Hierta. Så sade han til dem: R. Elasar swarade bäst af eder alle. Ty alle edra swar äro uti hans / såsom i en Summa begrepta.

10. Dese (förenämnde Rabbiner) hafwa ock talat märckeliga Ord. Språk. R. Elieser sade: Dins wäns heder ware tig så får / som tin egen. War icke hastig til wrede. Omwend tig en dag / förr än tu dör (p.)

Wärm tig wid de Wisas ugn / och tag wahra på deras glödande Kohl / at de icke utsockna. Ty deras bet är Näfwa-Bet / deras stung är Scorpions-stung / deras beswärningar äro Hugg-Orma beswärningar / och alla deras ord äro såsom glödande Kohl. (q.)

11. R.

(p.) Meningen förklaras i Talmud; således: R. Elieser sade: Gidr bättringen dag förr än tu dör. Så frågade hans lärjungar / huru kan en Meniffia weta sin Döds-Dag? Då swarade han: Dersöre skal man i dag omwenda sig / och täncka kan ste jag dör i morgon. Se Buxtorf, Thef. Grammat. p. 658. Hwarest det jennväl Hebræo Germanice, eller på Judisk Tyfka är uttolkat.

(q.) Med dese liknelser wil R. Elieser upmuntra de unga til wördnad och fruchtan för de Wisa. Elliest talas mångestädes i Skrifften om Hugg-Ormars beswärningar / såsom Eccles. 10. v. 11. Jer. 8. v. 17. Psal. 58. v. 5. 6. Syr. 12. v. 13. Warandes slika beswärningar, en Troll-Konst / hwar wid beswärjaren kunde taga förgiffet eller krafften ifrå

11. R. Josua sade: Afvund / ond lusta / och hat / Driftwamenniskan ut af werlden. (r.)

12. R. Jose sade: Låt tin nästas wälmåga wara tig så kär som tin egen. Beslita tig om at förskaffa tig Lärdom / ty den är swer tu intet. Och inrätta alla tina gierningar til GUDs åbro.

13. R. Simeon sade: War achtsam och andächtig i Bönen och GUDs Ords hörande. (f.) Lit intet på annat i tin Bön / än GUDs innerliga Nåd och Barmhertighet. Såsom skrifwit står: Tu äst en nådelig GUD / barmhertig / långmodig / och af stor mildhet / och låter tig ångra thet onda. Jon. 4. v. 2.

14. R. Elieser sade: War slitig at låra Lagen (tin Theologie och Tros-Ärtiklar /) på det tu må weta hwad tu skal swara Epicuro, (huru tu skal förlägga Atheister och Kättare.) Och kom ihog hwars arbete tu gör / han är en trogen Hus-Bonde / som wäl skal belöna tig.

15. R.

ifrån Hugg-Ormen / at han intet kunde skada. Se Misandri Del. Biblic. ad Psal. 58. Här liknar Rabbinen de Wisas ord wid sådana krasstiga beswåringar / för deras wicht och wårkan skull; som är Comparationis tertium.

(r.) Så säger härutinnan och Sirach. Cap. 30. v. 26. Wit och wrede förkorta lifwet. Se och nedansföre Cap. 4. v. 21.

(f.) Hebr. war achtsam i Kiriath Schema. Det är när de Orden läsas af 5. Moks Bok 6. v. 4. Hör Israhel, Herren war GUD är en enig HERRE. Hwilla lästes i alla deras Afton- och Morgon-Böner. Lika som wårt Sader Wår. Vid. Buxtorf. Lexic. Talm. in voce DTD.

15. R. Tarpon sade: Dagen är fortt / arbetet är mycket. (t.) Arbetarena äro late. Lönen är stor. Hus / Bonden är strång.

16. Han plågade och säga: Det står icke i din frihet / om tu wilt fullborda ditt arbete eller ei. Ty tu äst ingen sådan Juncker eller Fri / Karl / at tu får hålla up der ifrån / när sig lyster.

Har du mycket lärt (arbetat) i Lagen (GUDS Ords kundskap) så får du en stor lön. Ty du har en trogen Hus / Bonde / som ditt arbete wäl belöna skal. Tänk dertfore på den belöning / som de rättferdige niuta i det tilkommande lifwet. (u.)

Tredie Capitlet.

I.

A Kabja Mahalæls Son sade: Om tu blie retad til någon last / så betänk desse trytting: Swadan tu kommen äst / hwart tu far / eller til Matkarnas stoffi och ångrarnas mull; samt

(t.) Här med begynner Hippocrates sina Aphorismos.
 O Bios βραχὺς ἢ δὲ τεύχην μακρὴν. Ars longa,
 vita brevis. Hit hörer Barna: Psalmens 4de vers
 Num. 330.

Swad nyttigt är, hielp GUD jag må ihet lära;
 Beslita mig ther hos om Dygd och Åbra.

Min Ungdoms = tid ei nota fåfängt bortt:

Swad læras bör är drygt / men tiden
 fortt.

(u.) Dylila Orda: Lag finnas Uppenb. 22. v. 12. Si! jag
 kom

Samt in för hvem tu sedan skal göra räkenskap och få din dom / neml. in för alla Konungars Konung / hwilken är helig och wälsignad.

2. R. Chanina den förnämsta ibland Presterna / (x.) plågade säga: Bed wäl för det allmänna bästa / och önska at Öfwerheten går wäl. Ty om ingen kärlek och fruchtan woro / (neml. för Öfwerheten /) så skulle den ena upsträta den andra lefwandes.

R. Chanina Teradjons Son sade: Om två sitta tillsammans / och intet tala om Herrans Lag (plåga Gudeligit och nyttigt samtal /) så är deras sate de bespottares sate / sådant som omtalas i Psalmen den första: Och icke sitter der de bespottare sitta. (y.) Men om två sitta tillsammans / och tala om Herrans Lag / så är GUD sielf med sin Nåd och hielp mitt ibland dem / såsom skrifwit står: The Gudfruchtige trösta hwarandra altså: Herren mercker thet och hörer thet / och thet är en Tånke. Skriffte för honom skrifa wen / för them som fruchta Herren / och tåna Tia på hans Namn. Malach. 3. v. 16. (z.) Jag fast än en allena suto och betrachtade Herrans Lag / så

Kommer snart, och min lön med mig, til at wedergåla la hwarjom och enom, såsom hans gierning är.

(x.) Doch intet den öfwerste Prästen utan hans Vicarius, eller den andra efter honom i ordningen. Vid. Buxtorf. Lexic. Talmud. in voce פ'ד.

(y.) Ordet מ'ל, som här ock i den första Psalmen står / mercker icke allenast bespottare / utan ock onyttiga pladrare / och fåfänge raillanter.

(z.) At detta Språket bättre må lämpa sig til numerum binarium. Kan det så efter Hebraiskan verteras: Den ene Gudfruchtige tröstar den andra. 2c.

så skal den helige och högtwälsignade GUDen / honom wälsigna och belöna; Såsom skrifwit står: Han sitter ensam och hafwer tolamod när honom något uppåtkommer. Klagewis. 3. v. 28.

3. R. Simeon sade: Om tre äta tillsammans wid ett bord / och intet tala öfwer bordet om Herrans Lag / äro de lika som de äto ett sielsdödt offer. Till hwilka kan lämpas det som skrifwit står: Allt bord äro fulle med spyjor och slemhet allestädes. Esa. 28. v. 8. Men om tre äta tillsammans wid ett bord / och tala öfwer bordet om Herrans Lag / de äro lika som de äto wid GUDs eget bord. Hwarom sägas kan det som skrifwit står: Thetta är det bordet som för Herranom stå skal. Ezech. 41. v. 22. (a.)

4. R. Chanina Chakinnai Son plögade säga: Den som wandrar om nattena / den som gier sig på resa allena / och den som slår sig til lättia eller fåsångio / han handlar owissliga emot sig sielf.

5. R. Nechurja Kanna Son sade; Den som tager uppå sig Lagsens Öf / (begifwer sig til Theologiska Studier,) bör wara fri för andra werldsliga syflors öf. Men den som kastar af sig Lagsens Öf / på honom bör man lägga andra werldsliga Syflors öf. (b.)

6. Rab-

(a.) Ut sittigt hafwa GUDs Lag / eller Bud och Ord i munnen / betalles. Deut. 6. v. 7. 8. Cap. 11. v. 19.

(b.) Här med stämmer Sirach öfwerens. Cap. 39. v. 1. Then som skriffren lära skal, han kan intet annat arbete stöta, och när man lära skal, måste man intet annat hafwa giöra. Detta sträfwar doch intet emot det som öfwanföre står. Cap. 1. v. 10. Cap. 2. v. 2. Ty annat är at jänte bokeliga Konster stöta ett Handwerck för recreation skull /

6. Rabbi Chelpetha Dosa Son af Staden Chananja plågade säga: Om tio sittia och betrakta HERRans Lag/ så är GUD sielf närvarande hos dem/ efter det som skrifwit står: GUD står i GUDz församling. Psal. 82. v. 1. Ja/ fast ände intet wordo mehr än fem/ efter det som skrifwit står: Han grundar sina hyddo på jordene. Amos 9. v. 6. (c.) Likaledes om de intet wordo mehr än tre/ som skrifwit står: Han är en Domare ibland gudarna. Psal. 82. v. 1. Sammaledes om de intet wordo mehr än två/ efter det som skrifwit står: The Gudfruchtige tröste hwarannan altså. 2e. Malach. 3. v. 16. Afvenså om det wordo allenast en/ som skrifwit står: På hwad rum jag stiftar mins Namns åminnelse/ ther wil jag komma til dig/ och wålsigna dig. 2. Mos. 20. v. 24.

7. R. Eleasar Jehuda Son af Barthotha sade: Gif Gudi det hans egit är/ det är dig sielf och alt hwad dig tilhör. Så hafwer ock David sagt: Af dig (HERRN) är thet alt kommit/ och af tine Hand hafwe wi thet alt gifwit dig. 1. Chron. 30. v. 4.

Rabbi

skull/ och annat är at sköta det såsom sin egenteliga/ och förnämsta Syssa/ som här kallas ett Of. Desutan mercker det Ordet i Texten ארץ ארץ via terræ, intet allena ett Handwerck/ utan ock handel och wandel/ samt allehanda borgeliga Sysslor/ hwar ifrån denne Rabbi wil hafwa en Theologum sritallat: Vid Buxtorf. Lex. Talmud. in voce ארץ.

(c.) Ordet ארץ hos Propheten lämpar sig tydeligare til numerum quinarium, ty det mercker/ så mycket/ man kan fatta med fem finger. Vid. Lexic. Talmud. Buxtorf. in hac

voco.

Rabbi Simeon sade: Om någon går på vägen och hafver GUD; Lags betrachtelse för sig/ (antingen för sig sielf/ eller ock håller på at undervisa andra deruti /) men låter sig (i en så Gudelig gierning af andra tings åstådande) förstöras/ och säger (eller täncker wid sig sielf:) Si! hwilket skönt Träd der står; Si! hwad för en lustig Åker- marck der ligger/ han drager skuld på sig. (d.)

8. Rabbi Dostai Jannai Son sade efter R. Meir. Den som förgäter ett ord af Lagen/ han drager skuld uppå sig. Som skrifwit står: Så förwara dig nu och dina sial granneliga / at tu icke förgäter hwad för tin ögon skedd är. 5. Mosis B. 4. v. 9. Men skulle det blifwa enom förswårt at alt så noga behålla i minnet/ så är denna tillsatz (hans förde språk: Och at det icke gånger utu dine hjer- ta i alla dina lifsdagar. Det är: Den som intet af wärdylöshet slår det uhr sin hog och tancka / är likwäl ursäktad och utan skuld. (e.)

9. Rabbi Chanina Dosa Son sade: Den som sätter sin Gudsfruchtan fram för sin Wisbet/ hans Wisbet

voce. Elliest kan til dese Sententier lämpas Christi Språk. Math. 18. v. 20. Swar två eller tre äro församlad: i mitt Namn, ther är jag mitt ibland dem.

(d.) GUD; befallning lyder så: 5. Mosis B. 6. v. 6. 7. Och denna Ord som jag biuder dig i dag, skal tu lägga upp på hjertat, och skal skärpa them tinom barnom, och ther om tala när du sitter i ditt hus, eller går på vägen. Här på syftar Rabbi Simeon, och wil at det så ahtsamt skal efterkommas. Elliest finnes så wäl här i den lilla Tractat, som allestädes i Rabbinernes Skriffter kan få många upmuntringar til GUD; Lag eller den Hel. Skriftes Betrachtelse.

(e.) Emedan glömskan icke kommer af egen motwilja eller lättja/ utan af sakernes swårhet och mångfaldighet.

Wishet warder beständandes / men den som sätter sin Wishet fram för sin Gudsfruchtan / hans Wishet warder intet beständandes (f.)

Han plågade och säga: Hwars gerningar äro flere än hans Wishet / hans Wishet warder beständande / men hwars Wishet är mehr än hans gerningar / hans Wishet warder intet beständandes. (g.)

10. Han plågade jemwål säga: Den som är wål sinnat emot menniskior / han är och wål sinnad emot GUD; Men den som är argsinnad emot menniskior / han är och argsinnad emot GUD. (h.)

Rabbi Dosa Harkinas Son plågade säga: Morgon-Sömn / Middags-Rus / såfångt Snack / omgång med Idioter och gement solck drifwa Menniskian utåf werlden. (i.)

E

II. Rabbi

(f.) Ty HErrans fruchtan är wishetenes begynnelse. OrdSpr. 1. v. 7. Syr. 1. v. 16. Men intet är wisheten HErrans fruchtans begynnelse / derföre kan ingen wishet stå beständ / som icke har HErrans fruchtan til grund.

(g.) Ty at wara wis och flot för sig sielf / och intet i werket tiena androm der med / är ei annat än ett lius under ena steppo. Bättre är ju den som mindre wishet har / men gör des mere efter sin förmågo? Se Sirachs 20. v. 32.

(h.) Ty den som intet älskar sin broder, som han ser, huru kan han älska GUD, som han icke ser. 1. Joh. 4. v. 20.

(i.) Denna Sentence verteras så af Buxtorf, Lexic. Talmud. in voce פו'. Altum mane dormire, & vini potus meridiani, & nugari cum pueris, & hominibus hujus seculi cohabitare, educunt hominem ex hoc mundo. Hawsandes Rabbinen här med dels asseende på tiden / dels på hålsan som här igenom försättes. Ty omgång med groft folk föder ju ei annat hos en förståndig / än mycken förtret och misnöje af deras grofwa seder och tal. Semena humeuror, gifwa gemenligen gemena douceurer.

11. Rabbi Elasar Den Modaiten plågade säga: Den som wantördar the heliga ting / den som förachtar Högtiderne / den som skämmer sin Nästa offentliga; Den som bruter wår Fader Abrahams Förbund / den som owäligt handterar GUDs Ord / fast än han woro nog förfaren och belåsen i Lagen och hade elliest mycket godt gjort / så skal han ingen del hafwa i det ewiga Lifwet; (Om han icke båttrar sig.)

12. Rabbi Ismaël sade: War snar til tienstasighet emot de Höga / långsamare emot de ringare / men wänlig emot alla. (k.)

13. Rabbi Akiba sade: Mycket löije och lätt sinnighet sätter Menniskan i föracht. Han plågade ock säga: De Lärds Förklaringar äro en wård om Lagen. Zionde Giff är en wård om egendomen. (l.) Löfte är en wård om ett fromt lefwerne. (m.) Tyslåtenhet är en wård om Wisheten. (n.)

14. Han plågade jemwäl säga: Det är hugneligit at Menniskan är skapad efter GUDs Belåte; Men det är hugneligare at henne är uppenbarat det hon är skapad efter GUDs Belåte. Ty
Det

(k.) Ty tröghet emot de höga föder ogunst. För stor tienstwillighet emot de ringare föder föracht.

(l.) Nemligen genom richtig Zionde Giff warder det öfriga wälsignat / efter GUDs löfte. Malach. 3. v. 10. 11.

(m.) Genom löfte kunna Laster / Yppigheter och elak wana ändras och hindras. Så kan en drinckare / dubblare / swärjare / genom löfte wänja sig ifrån slika Laster. Men elliest böra löften gifwas mähta försichteligen.

(n.) Ty en förnuftig Man hafwer hof med sitt tal, och en förständig Man håller sin anda. Dredspr. 17. v. 27.

Det är skrifwit; GUD skapade Menniskan efter sitt Beläte. Det är hugneligit at Israëls Folck kallas GUDs Barn; Men det är hugneligare at dem är uppenbarat / at de kallas GUDs Barn. Ty det är skrifwit: J ären HERren eders GUDs Barn. 5. Moſis B. 14. v. 1. Det är hugneligit at HERren har gifwit Israël ett kosteligt Klenod / (nemligen Lagen /) såsom skrifwit står: Jag gifwer eder en god Lärdom / öfwer gifwer icke min Lag. Ordsp. 4. v. 2.

15. GUD som alt ser / (och styrer /) har gifwit Menniskan en stor förmohn och frihet (fram för andra Creatur:) Men emedan de lifwa (och bångas) om werldenes goda / så skaffa de sig sielfwa mycken oro / (hwarmed den af GUD förlänte frihet förstöres. (o.)

16. Alt är utgifwit på borgen / och ett nät är utbredt öfwer hela vår lifstid (til at lika som fiska in eller indraga igen de förlänte hästwor.) Köpmans-Boden är öpen / Köpmannen borgar fuller ut sitt Guds til en tid / och den som wil borga kan wäl få / men han skrifwer det up i boken / sedan (nu tiden är ute /) fordras betalning af upbörds-männerna / skulden måste betalas / om tu wil eller intet. Delningen (nemligen af det jordiska goda /) är så rätt (neml. af GUD giord) at hwar och en kunde hafwa sin nödtorfft / om icke så mycket användes til öfwerflöd och wällust. (p.)

C 2

17. Rab-

 (o.) Efter Orden lyder Sentencen så: Omnia cernuntur (a DEO) potestas (libera) data est (homini) vid. Buxtorf. Lexic. Talmud. in voce חפצ.

(p.) Sensus literalis här uti kan wara / at ingen bör sättia sig i större skuld / än han orkar betala. Men sensus allegori-

cus

17. Rabbi Elasar Afaria Son plågade säga: Hwarest ingen Lag är / der är ingen ordning; Hwarest ingen ordning är / der är ingen Lag. Hwarest ingen wishet är / der är ingen Gudsfruchtan; Hwarest ingen Gudsfruchtan är / der är ingen wishet. Hwarest ingen lärdom är / der är ingen lærachtighet; Hwarest ingen lærachtighet är / der är ingen lärdom. (q.) Hwarest ingen wålsignelse är / der är intet GUDS Ord; Hwarest intet GUDS Ord är / der är ingen wålsignelse. (r.) Han plågade ock säga: Hvem är then lif / hwors wishet är större än hans gerningar? Han är lif ett trä / som har många grenar / men få rötter / hwilket af wådret kastas omkull. Såsom skrifwit står: Han skal warda såsom ett liung i öknena / och skal intet få se den tilkommande tröstena / utan skal blifwa uti det torra i öknena / uti en ofrucht-

eus är utan twifwel denna: Swad Menniskan borgar eller undfår af GUDS förlånta gåfwor / det bdr hon sedan betala / således at hon tienar androm der med. Upbdrds: Månerna äro de som hennes hielp betarwa / twert om det onda menniskan begår / borgas henne ock til en tid / men omsider får hon ock det umgälla och betala.

(q.) Huru de här befintelige orden: חכמה. Sapiencia. כינה. Intelligentia. תע. Scientia distingueras. Wisar Joh. Tilo in medulla Theol. Vet. Test. ad dictum. Es. 11. v. 1. 2. Til hwilket språk denne Rabbi Elasar synes alludera. Gemenligen tages חכמה för Theorien. כינה för Praxi. תע. för begge. Vid. Buxt, exercit. de Arca foederis. p. 30.

(r.) Efter Orden: Si non est farina, (i. e. vitæ necessaria) non est lex (i. e. legis divinæ & sacrarum literarum studium, & si non est lex, non est farina. Vid. Buxtorf, Lexic. Talmud, in voce חמ).

ofruktfam ödemarek. Jer. 17. v. 6. Men hwem är den lif / hwars gierningar äro större än hans wishet? Han är lif ett trä som har få grenar / men många rötter. Om alla werldenes wäder blåste der på / så skulle de icke kunna röra det af stället. Såsom Kristwit står: Han är lifa som ett trä / thet wäl berotat är. Ty om än hete kommer? så fructar det sig doch intet / utan dess löf blifwa grön / och förjer intet när ett tort år kommer / utan det bär frucht utan uppehåll. Jer. 17. v. 8.

18. Rabbi Elasar Chasma Son plågade säga: En grundelig kunskap i Lagens seder och ordningar är warelsen af den rätta wisheten. Men tideräkningar och Bokstäswernas omsättningar äro allenast lek och skuggewerck der wid. (1)

E 3

Sier=

(1) Om dese tideräkningar eller Tungalstiften / som Jubarna kalla Thekuphot. Det är / wiså tider om åhret som skola wara farligare och siukligare än andra / hwilke de noga uträfna / at de dess bättre kunna taga sig i acht; Se P. V. Hirsch Entdeckung derer Tekuphot. Tryckt i Berlin 1717. Med Bokstäswernas konstiga omsättningar / som i Texten kallas Gematrioth, förstås ett sätt uti Kabbala besidende deruti / at när något märkeligt Ord förekom i Texten söktes ett annat up / som hade samma valeur i räkningen efter Bokstäswerne. Se Scherzeri Collegium Manuscr. in loco de Script. Sacra. Detta håller nu Rabbi Elasar för minutier, lek och skuggewerck / emot en grundelig kunskap / bestrafande dem / som lägga sig mehr på curieuseiteter än realia.

Fierde Capitlet.

I.

Soma Son sade: Ho är wis? Den som icke blyges wid at lära något af hwar man / såsom skrifwit står: Jag är lärare än alla mina Lärare. Psal. 119. v. 99. (t.) Ho är tapper? Den som råder öfwer sina begärelser / såsom skrifwit står. En tolig Man är bättre än en stark / och then som råder sitt sinne / är bättre än den som ståder winner. Dedspr. 16. v. 32. Ho är rik? Den som är nögd med sin del / såsom skrifwit står: Tu skalt föda mig af dine händers arbete / såll äst tu / och wäl är dig. Psal. 128. v. 2. Ho är hedrad? Den som hedrar GUD / såsom skrifwit står: Den mig ährar / honom skal jag ähra: Men de mig förachta skola komma på skam. 1. Sam. 2. v. 30.

2. Assai Son sade: Gfwa så wäl de mindre som de större dygder. Och tag mig til wahra för hwar och en last; Ty den ena dygden drar den andra efter sig / och den ena lasten drar den andra efter sig. Den ena dygden är den andras lön / och den ena lasten är den andras straff. (u.)

3. Han

(t.) Det är: Fast David war lärare än alle hans lärare / kallat han likwäl dem som wore olärdare än han / sina lärare / af hwilka han ei blygdes något lära. Interdum etiam olitor est opportuna locutus.

(u.) Dygderne äro såsom en kåbia sammanbundne / och äfwen så lasterne / så at den ena styrkes / underhålles och främjas af den andra.

3. Han plågade och säga: Förachia ingen Men-
niskia / och begabba ingen människias Zal. Ty det
är ingen Meniskia som icke kan få tillfälle / at an-
tingen tiena eller skada dig / (x.) och det är intet ord /
som icke kan finna rum hos dig.

4. Rabbi Levitas af Jabne sade: War ganska
ödmjuk i ditt sinne. Och betänck at Meniskian blir
en matle-mat.

Rabbi Jochanan Berocha Son sade: Den
som misbruka GUDS Namn i löndom / han skal
straffas uppenbarliga; Antingen han har gjordt
det i hastighet: eller af berädt mod.

5. Rabbi Ismaël hans Son sade: Den som lä-
rer Lagen til den ändan / at han må sedan lära an-
dra / och jemväl sielf göra der efter / bör under-
hjälpas at han vinner sitt ändamål. (y.)

Rabbi Zadok sade: Lär intet Lagen til den än-
dan / at tu må warda stor / så beröm eller hög äh-
ra / ei heller at tu må bruka det / såsom en födelrok.
Så har jemväl Hillel sagt: (z.) Den som lärer
Lagen för winning skull / skal förgås. Det är:
E 4 Den

(x.) Efter orden: Nullus tibi homo, cui non est sua hora
(scil. qua tibi nocere vel prodesse queat,) deraf såges det:
Widt waga mot / såll är den som wäl har gjordt.

(y.) Meningen är / at de ämnen som både i lärdom / och lef-
werne wisa merckeliga prof / böra med råd och dåd uphjel-
pas och underhållas / efter orden: Sufficienter suppedita-
bunt in manus ejus, ut possit discere & docere & facere.

(z.) Se ofwansföre Cap. 1. v. 13. Här förklarar hans Ord:
språk: Den som lärer Lagen för winning skull / skal förgås /
nemligen således / at han förer sitt lef med sig utur werlden.
Det är: Han lefwer sedan intet i berömlig äminnelse. Conf.
Syr. 39. v. 15. Hwilket Lof: Ord en sådan icke ututer.

Den som i Lagen (studio legis) allenast söker en timmelig båtнад / han förer sitt lif med sig utur werlden.

6. Rabbi Jose sade: Den som GUDs ord åhrat (wördar och högt achtar /) han skal bli åhrat; Men den som GUDs Ord förachtar / han skal bli förachtat.

7. Rabbi Ismaël hans Son sade: Den sig afhåller ifrån Rätte-gång / han stiljer sig ifrån ordwånskap / wåld och falska Eder. Den sig förhåfwer öfwer sin lärdom / är en dåre / och hans högmod gör honom wrång.

8. Han plågade jemmål säga: Tilltro tig intet at ensam wara Domare i någon sak / ty det är allenast en ensam Domare / (neml. GUD som inga rådgifware behöfwer.) War icke heller enwis i tin mening emot them som mehra förstå och förmå än tu.

9. Rabbi Jonathan sade: Den som i fattigdom håller sig wid GUDs Ord / han är rik. Den som i rikedom öfwergifwer GUDs Ord / han är fattig (a.)

10. Rabbi Meir sade: War sparsam i disputering och ordatråtor. Lågg heller winning om at lära Lagsens förstånd. Och war ödmiluf emot alla Menniskior. Om tu wänder dig ifrån GUDs Ord / så faller tu i mycken fåfånglighet; Men om tu håller dig der wid / så niuter tu en rik belöning.

II. Rab-

(a.) Efter Orden. Qui tractat legem ex inopia, tandem tractabit eam ex copia, qui detrectat legem ex copia, tandem detrectabit eam ex inopia. Swaras flere meningar kunna sitta.

11. Rabbi Elieser Jacobs Son sade: Den som öfswar en Dygd / han skaffar sig en försvarare: Den som bedrifwer en last han skaffar sig en åklagare. (b.) Bättring och goda gierningar afböja straffet.

Rabbi Jochanan Sandelar sade: Swar och en församling som sker til GUDs åbro / hon warder beständande; Men den som icke sker til GUDs åbro / hon warder icke beständande.

12. Rabbi Elasar Schamua Son sade: Din Lärjungas heder ware dig så kär som tin egen. Hedra tin Med. Broder såsom tin Mästare. Hedra tin Mästare näst GUD.

13. Rabbi Jehuda sade: War wäl grundat och stadig i lärona. Ty willfarelse der uti förorsakar stora synder.

Rabbi Simeon sade: Det äro tre Cronor / Lagsens Crona / Preste. Embets Cronan / och Konunga Cronan. Men ett godt Namns. Crona öfwergår them alla. (c.)

14. Rabbi Nehorai sade: Begif dig tit som GUDs Ord läres / och säg icke det kommer wäl efter mig / eller mina Camerater förat mig wäl tilhanda. Och förlåt dig icke på tit förstånd.

E 5

15. Rabbi

(b.) Meml. uti Samwetet / som ursäftar eller åklagar. Rom. 2 v. 15.

(c.) Om de tre Cronor / Lagsens / Präste. Embets och Konunga. Cronan finnes utförligare i Joh. Buxtorf. Tiber. C. 10. Här til lägges nu ett godt Namns. Crona / som öfwergår them alla. Om Mose säga Rabbinerne, at han har fått alla fyra dese Cronor. Se Buxtorf, Lex. Talm. in voce 772.

15. Rabbi Jannai sade: Man kan hvarken ändra de ogudachtigas lycka / eller de Gudfruchtigas plågor. (d.)

Rabbi Mathias Charasch Son sade: Bemöt alla Menniskior fridsamliga. Och war hållre en Leijona swants / än ett råfroa husfrud. (e.)

16. Rabbi Jacob sade: Denna werlden är lik ett förmål frammanföre det ewiga lifwet. Skicka tig så i förmålet / at tu kommer in i palaket.

17. Han plågade ock säga: En stund här i lifwet / tilbringad i bättring och åhrbarhet / är bättre än hela den långa ewigheten / (f.) och en Glädjestund i det tilkommande lifwet / är bättre än hela detta lifwet.

18. Rabbi Simeon Eleasars Son plågade säga: Blidka ei tin wån i hans hästtiggaste wrede. Trösta honom icke i hans hästtiggaste sorg. Begår intet, af ho

(d) Dersföre wil han säga / höre wi oss öfwer intet dera förarga.

(e) Hans mening är. War hållre den ringaste ibland de Redeliga / än den hånaste ibland Hofswar. I samma mening säger Salomon: Bättre är ödmult wåra med the elens da, än utskifta rof med de hånfärdiga. Ordsp. 16. v. 9. Item, Psal. 84. v. 11. Jag wil hållre wachta dörens i min Guds Huse, än länge bo i the ogudachtigas husedor.

(f) Scil. Ratione durationis. En ett lefwerne utan Dygd och åhrbarhet / är intet lefwerne / ehuru långt det ock woro. Dersföre låt Similis Keyser Hadriani Hofmarskalk sättia på sin Graf Sten: Här ligger Similis som fuller war gammal, men lefde allenast Siu åhr. Scriv. Seelensch. III. Theil. C. 21. Löschers Edle Andachts Fruchte. p. 355. 356. I samma mening säger David: En dag i tina Gårdar är bättre, än elliest tusende. Psal. 84. v. 11.

honom då han har nys giordt löffte. Gjør icke förhastigt besök hos honom i hans olycka. (g.)

19. Samuel den yngre sade: Gläd dig icke öfwer tin fiendes fall / och sägna dig icke öfwer hans ruin, ty när Herren ser det / så misshagar det honom / och wänder så sin wrede ifrån honom; (och på dig.)

20. Elisa Abhuja Son sade: Hvem är den lik som lærer medan han är ung? Han är lik ett bläck / skrifwit på ett nytt (rent) Pergament. Men hvem är den lik som lærer när han är blifwen gammal? Han är lik ett bläck skrifwit på ett skrapat eller ruggligt Pergament / (hwar på Bolstäfwerne insett fastna / eller blifwa klara.) Rab-

(g.) Dese Sententier äro intet paradoxe eller oemnlige när de rätt förstås. Ty intet förbinder Rabbinen, at blidka en wreder / utan wil at man skal wänta der med / til des wreden något sachtar sig / då han bättre låter säga sig och tala med sig. Äfwen så förmanar han / ei at trösta en förjaude / utan wil likaledes at man dröjer til des sorgen något har stillat sig / emedan elliest sögo uträttas / så länge Affekten är för häfftig. Säsom Patriarchens Jacobs Exempel wisar / hwilken i förstone ingalunda wille låta trösta sig öfwer Josephs död. i Mosi B. 37. v. 35. Så är ock otidigt at begära något af den som nys giordt något löffte / neml. at gifwa något til pios ufus, ty då hade man at betrachta det swar som står: Marth. 15. v. 5. Marc. 7. v. 11. Corban / GUDi är thet gifwit / som dig af mig skulle hafwa kommit til nytto. At man ei förhastigt bör gjöra besök hos någon i hans olycka / har jemwäl sin grund. Ty om olyckan härrörde af någon misshgerning / säsom ordet i Texten kan betyda / så woro ju ett sådant hastigt besök äfwentyrligit / och kunde sätta en i suspicion at vara deruti interesserat. Eller ock kan meningen vara / at man i sådant mähl ei bör komma obetänckt och oberedder / emedan det wil försigtighet til i sådant fall rått sticka sig. Hwar på Jobs Wänner släta prof wisade. Så går då denna Sentence der på ut / at allt bör göras försigtigt och i läglig tid.

Rabbi Jose Jehuda Son den Babeliten sade: Hvem är den lif som lærer af de unga? Han är den lif som äter omogna drufwor / eller dricker winet utur win-pressen / (förr än det är klarnat och tilredt.) Men hwem är den lif som lærer af de gamla? Han är lif den som äter mogna drufwor / eller dricker gammalt win. Han sade doch här hos: Se intet efter kårilet / utan efter det som är deruti: Ty kårilet kan wara nytt / men fullt med gammalt win. Kårilet kan wara gammalt / men har icke en gång nytt win i sig. (h.)

21. Rabbi Elasar sade: Nit / längtan och högt ämbete drifwa Menniskian ut af werlden. (i.)

22. Han plågade ock säga: De lefwande skola dö / de döde skola lefwa / (upwäckas /) de upwäckte skola dömas. Wet dertfore förwifo at GUD som är Mästaren och Skaparen af allt / han wet ock allt. Han skal sielf bli både Domare och witne och åklagare. En sådan Domare skal döma tig / hos hwilken är ingen oråttwisa / ingen glömska / intet anseende til personen / inga mutors tagande / ty allting är hans. Wet at alt skal fram på Räkenskaps-Dagen / och inbilla tig imtet / at grafwen skal bli tin tilflycht; Ty likasom det har warit tig oundwifeligit at blifwa aflat och födder / at lefwa och dö / så kant tu ei heller undwika / at blifwa dömder / och giöra räkenskap in för alla Konungars Konung / hwilken är helig och wälsignad ewinnerliga.

Fem

(h.) Meningen är: At hos en ung kan finnas siörrer wet än hos en gammal. Ty de unge kunna hafwa läst gamla Böcker / och de gamle knapt sedt de nyare.

i.) Se ofwansföre. Cap. 2. v. 11. Cap. 1. v. 10.

Femte Capitlet.

I.

Totalet i the heliga Historier betecknar / dels de ogudachtigas straff som hafwa förderfwat werlden / dels de Rättferdigas belöning / som hafwa uprettat henne.

2. Tio leder woro ifrån Adam in til Noach, hwaraf Könjes GUDs långmodighet / som så länge drögde med Syndafloden / fast ån alle dese slächter förtörnade GUD och retade honom til wrede. Tio leder woro ifrån Noach in til Abraham, hwar af åfwen Könjes GUDs långmodighet / ty alle dese slächter förtörnade GUD / in til des Abraham kom och fick Wälsignelsen fram för dem allesamman.

3. Tio frestelser har wår Fader Abraham utstätt / och bestätt i dem allesamman. (k.) Ut thet måtte kunnigt blifwa / huru stor hans kärlek war til GUD.

4. Tio Underwerck skedde för wåra Fäder i Egypten, och tio wid hafwet; (i öknene.) Tio plågor låt Herren gå öfwer Egypten. Tio resor hafwa wåra Fäder försökt GUD i öknene / såsom skrifwit står: The hafwa nu tio resor försökt mig / och icke lydt mina röst. 4. Mos. B. 14. v. 22.

5. Tio

(k.) Ibland dese tio Abrahams frestelser nämna Judarna några som intet finnas i Skrifften; Se Aug. Pfeiffers Antimel. part. II. Libr. 1. p. 86. Men man behöfwer icke söka Abrahams tiofrestelser utom Skrifften / emedan the med låt möda kunna finnas af Abrahams Historia,

5. Dio Underwerck skedde för våra Fäder i Helgedomen. 1. Ut ofet af Offer-Röttet aldrig orsakade misfall hos någon hafwande qwinna. 2. Ut Offer-Röttet aldrig blef surt eller stinckande. 3. Ut ingen fluga syntes wid Offrens slachtande. 4. Ut aldrig någon swaghet påkom den öfwerste Prästen på Försonings-Dagen. 5. Ut intet regn kunde utsläcka Offer-Elden på Altaret som stod under bar Himmel. 6. Ut röken af Offer-Elden gick såsom en pelare ända up/ och förstingrades intet/ eller drefs af wädret hit och dit. 7. Ut aldrig fans någon åkomma eller förändring i det förwarade Manna och Skådo Bröden. 8. Ut folcket på de stora Högtider trängde hwarandra när de stodo uppe i Gudstiensten/ men hade rum nog när de föllo på sine ansichten. 9. Ut Ormar och Scorpioner aldrig skadade någon i Jerusalem. 10. Ut för det myckna folcket som åhrigen kommo up till Jerusalem på Högtiderna/ aldrig fettes härderge i Staden. (1.)

6. De Wise hafwa sagt: Den ena tången är gjord med den andra. (m.)

7. Siu

(1.) Dese underwerck nämner och Mag. Schiver. uti sin Siäles stath Femte del. p. 7. Widare berättelse här om har Joh. Lundii Sanctuar. Judaici. Lib. 11. C. 29. N. 37.

(m.) Detta Ord språk tillstriffes Rabbi Jehuda. Meningen är: Ut som nu ingen ting fins/ som icke är smidd med en annan/ så måste ju en ting hafwa varit den första/ ty det gifs icke processus in infinitum. Utså bör man wid andra Creaturs betrachtelse gå tillbaka per causas secundas, och omsider stadna wid causa prima, som är GUD sielf. Elliest disputera wäl Rabbinerne om den första tången; Emedan ett sådant

7. Siu ting äro hos en Däre / och siu hos en wis.
 1. Den wise tager intet ordet af den som är wisare
 än han. 2. Han faller intet en annan uti talet. 3.
 Han fructar ei at gifwa swar om det han frågad
 warder. 4. Han swarar beskedeligen och mogit. 5.
 Han förer sitt tal i god ordning / sätter intet det först
 som bör stå sidst / intet det sidst som bör först stå. 6.
 Han säger ei det han intet har hört. 7. Han gier
 efter hwad rätt och billigt är; (låter raisoner gälla /)
 Men tvärt om gör en Däre. (n.)

8. Siuhanda straff komma öfwer werlden /
 för siuhanda Synder skull. Hunger och dyr tid /
 för falsk tionde-gift. (o.) Pestilenk / derföre at
 grofwe misgierningar icke dömas och straffas efter
 Lagen; Och för det siunde åbrek fruchts inber-
 gning. (p.) Swerdet / för rättwisans uppehål-
 lande och böjande / samt för lärarens orichtighet
 eller sáfunnighet i lärana.

9. Ond diur för menederi och GUDs Namns
 misbruk / Landsflychtighet / för afguderi och
 blods.

sådant instrument förutan kan en annan jern-tång intes
 smidas. Sy hålla de före at hon måste wara guten. Se
 Buxtorf, Lex. Talm. in voce נכץ.

(n.) Nemligen. Tager Ordet af den som wisare är. Faller en
 annan uti talet / törz eller kan inter rätt swara på en fråga /
 utan är obeskedelig i sitt swar / talat utan ordning / säger
 det han aldrig har hört. Gier intet efter i det som rätt och
 billigt är / utan är enwis och achtar inga raisoner, såsom
 de och beskriwas både i Ordspåks och Sirachs Bok. Men
 skulle alle sådane hållas för dårar / så woro de alt för
 många.

(o.) Här med stämmer Propheten öfwerens. Malach, 3i
 v. 8. 9.

(p.) Hwilket är förbudit i 3. Mosis B, 22, v. 1, seq.

blods- stam. Fångelse / förblods- utgiutelse / och för fri- åhres stadgars öfwerträdelse skull. (q.) Starck pestilens som besynnerliga på fyra tider tilta- ger. Neml. på siunde och fierde åhret / wid det siunde åhres och Høgtidernas utgång. På fierde åhret / för tionden som de fattige bordt hafwa af det tredie åhret. På siunde åhret för de fattigas tionde af det siette åhret. I det siunde åhres utgång för åhrs- wårtens inbergande på samma åhr. I Høgtidernas utgång / derføre at de fattige ei niuta sin Del. (r.)

10. Fyra egenstaper äro hos Menniskiorna / an- gående mitt och titt. Somlige säga så: Mitt är mitt och titt är titt. Dese äro medelmättige / (Det är: Kunna hwarcken serdeles berömmas eller lastas / emedan the hwarcken gifwa af sitt / ei heller taga åt sig en annars goda.) Somliga säga så: Mitt är titt / och titt är mitt. Dese hafwe ge- mena sinnen (emedan the altid se på sin nytta / och gifwa intet ifrån sig / utan de så så godt eller bättre igen.) Somliga säga: Mitt är titt / och titt är titt. Dese äro de bästa / emedan the giöra androm godt / utan asseende på wedergällning.) Somliga säga: Mitt är mitt / och titt är och mitt.

(q.) Hwilla bestrifwes 5. Mosis B. 15. v. 1. C. 31. v. 10.

(r.) Om tredie åhres Tionde. 5. Mosis B. 14. v. 28. Cap. 26. v. 12. Eliest synes här alluderas til GUDS hotelse om sin- handa Straff. 3. Mosis B. 26. Huru med den här nämnde Tionde: Giffit war bestaffat / finnes utförligare i Joh. Lun- jü Sandt. Jud. p. 891.

mitt. Dese äro de wårste (emdan de icke äro
nögde med sitt/ utan wela ock hafwa en annars/
utan at giöra eller gifwa något igen.) (f.)

II. Fyra egenstaper äro uti Menniskians wre-
de. Somliga wredgas snarlige / och blidgas
snarlige / (bli snart onde och snart gode igen.)
Dese ersätta i det senare / hwad de sela i det förra.
Somliga wredgas swårlige / och blidgas swårlige /
(bli intet snart onda / och ei heller snart goda / se-
dan de äro förtörnade /) Dese ersätta i det förra /
hwad de sela i det senare. Somliga wredgas
swårlige / och blidgas swårlige / (bli intet snart
onde / men låte snart blidka sig.) Dese äro de bä-
ste. Somliga wredgas snarlige / och blidgas swår-
lige. Dese äro de wårste. (t.)

D

12. Fy

(f.) Meum & tuum är det som Menniskiorna strida om.
Här ser man i förthet deras syrahanda Sinne: Lag det
wid.

(t.) Det är: Hwad som winnes genom långsamhet at bli
wred / det förloras genom långsamhet at bli blid. Och
hwad som förloras genom hastighet at bli wred / det re-
pareras genom hastighet at bli blid igen. Äro altså så-
dana sinnen icke för någon serdeles Dygd at berömma/
emedan de tappa i det ena / hwad de winna i det andra.
Ettelst härwra dese syrahanda wredes arter af de syra-
hande wåtkors olika mixtur i Menniskians kropp. Ty
hos de Coleriska / eller the som af naturen hitige äro /
sprakar wreden såsom en eld i eneris / men slocknar snart
ut. De Melancholiska der emot tala mehr / förr än de wre-
den fatta / men när han upstånd blifwer / kan han ei så lät-
teligen slockna. Se Sparmans Sundhets: Spejel
p. 150.

12. Fyra egenskaper äro hos Lärjungar. Somliga fatta snart / och glöma snart. Somliga fatta swårt / och glöma swårt / (hafwa swårt för at fatta / men behålla likwäl sedan desto fastare.) Somliga fatta snart / och glömma swårt / de äro de bäste. Somliga fatta swårt / men glöma snart; De äro de sämste. (u.)

13. Fyra egenskaper äro hos dem som gifwa allmosor. Somliga gifwa wäl sielfwa / men förtryta at andra gie. (x.) Somliga gie intet sielfwa / utan se heller at andra gie. Somlige gie gerna sielfwa / se ock gerna at andra gie. Dese äro fromme. Somliga gie hwarken sielfwa / et heller lida at andra gie / dese äro ogudachtige (y.)

14. Fyra egenskaper äro hos dem som gå til Kyrckia. Somliga gå fuller dit / men giöra intet efter läröna. Dese få lön allenast för sin gång / (Det är: Så så mycket större straff / efter de weta sin Herres wilja / men giöra intet derefter.) Somliga gå intet dit; Men giöra ändå / (lefwa ändå wackert) dese få lön för sin gerning. (Det är: Anses intet för rätt fromma / emedan de förachta eller försumma den allmänna Gudstiensten.)
Soma

(u.) I Texten utsättes allenast den första egenskapen / de andre flyta sedan af sig sielfwa. Se ock v. 15.

(x.) Nemligen på det de allena må warða / priffade hwilken Allmoso: Giff straffas. Marth, 6. v. 1. seq.

(y.) Allmoso: Giff blifwer af Rabbinerne högt recommerat. Sägande annorstådes derom: Den som intet öppnar dören för Allmoso: hion / han måste öppna henne för låfaren:

Somliga gå dit och giöra jemwål derefter. Dese äro de bästa. Somliga gå hwarken dit / ei heller giöra der efter; Dese äro de wärste. (2.)

15. Fyra egenstaper äro hos dem som sitta när de Wiså. (Lärjungar som höra sine Lära-Mästare.) Somliga äro lika wid en swamp. Somliga wid ett Time-Glas. Somliga wid en Gijl. Somliga wid ett Säll. En swamp som drar i sig allehande wätsta / (så draga de til sig utan åtskillnad ondt och godt / eller jurant in verba magistri.) Ett Time-Glas / som släpper neder i den andra ändan / hwad det har i den öfra / (så behålla de intet länge / hwad de hafwa hört och lärdt.) En Gijl / som låter det renaste rinna igenom / men behåller grumlet / (så förgåta de det bästa / men behålla det sämsta.) Ett Säll / som släpper dambet eller fnasket igenom / men behåller kärnan / (så förlåsta de det som intet duger / men behålla det bästa.)
Se ock ofwanföre v. 12.

16. Den kärlek som består allenast i orden / han lyctas ock med orden; Men den kärlek som icke består i blotta orden (utan i gierningar) han är uprichtig. Hurudan är den kärlek / som består allenast i orden? sådan som Ammons och Tamars war. Hurudan är den kärlek som icke består i blotta orden? sådan som Davids och Jonathans. (a.)

D 2

17. Den

(2.) Denna Sentence kan förstås jemwål / om dem som gå i Schola. Se Buxtorf, Lexic. Talm. in voce 177.

(a.) Om Ammons oloffliga kärlek til Thamar, och huru snart den lyctades. Se 2. Sam. 13. Om Davids och Jonathans uprichtiga kärlek. Se 1. Sam. 18. och 20.

17. Den Orda. Strid som sker til GUD; ähro / warder beständandes (med beröm och herder. (b.) Men den Orda. Strid eller tråta som icke sker til GUDs ähro / blir intet beständandes. Hurudan är den tråta som sker til GUDs ähro? Sådän som Hillels och Schammai war. (c.) Hurudan är den tråta som icke sker til GUDs ähro. Sådän som Coras och hans sällskap war. (d)

18. Den som många fromma gör / han råkar icke lätteliga i synd. Men den som kommer många til at synda; hans bättring blifwer gansta swår. Moses war sielf from / och gjorde många andra fro

(b.) En alla tråtor och disputeringar emellan de Lärda / äro icke fåfänge och onyttige: Emedan der igenom nödgas mången gripa sig an at nogare ransaka Skrifterne / således blir sanningen bättre utletat och bekräftat. Warandes Theologia polemica ett ädelt stycke / hwarigenom / när det retteliigen idkas utan fisklighet och ähro girighet / GUDs Ähra och befrämjas. De som således sig derpå legga / kunna wål sägas föra bella Domini HErrans Krig.

(c.) Sådana tråtor eller disputeringar hafwa fordom warit emellan Hillel och Schammai, och deras Lärjungar. Wål förståndes i somliga måhl. Men intet uti alla. Såsom den dispuen dem emellan om skilnad i ährenskapet; Hwar uti de fuller om orsakerne woro stridige / men begge til låto doch skilnad för andra ringa saker skull än hor. Se Selden, de Uxore Hebr. p. 326. Hwilken tråta icke lende til GUDs ähro / emedan Christus den rättar och förkastar. Math. 19. Dersöre bör denna Sentence tagas secundum quid, men intet absolute: Om Hillel och Schammai se ofwan före. Cap. 1. v. 12. Cap. 2. v. 4.

(d.) Om Coras och hans anhangs uproriske tråta. Se 4. Molis B. 16.

froma. Därföre drabbade mångas fromhet uppå honom. Såsom skrifwit står: Han staffade Herrens rättvisa / och hans Rätter med Israel. 5. Mosis B. 33. v. 21. Jerobeam syndade sielf / och kom många til at synda / derföre drabbade mångas synder / (eller syndastraff) uppå honom. Såsom skrifwit står: För Jerobeams synd skull Nebats Söns / som syndat hafver / och kommit Israel til at synda. 1. Reg. 14. v. 16.

19. Den som äger desse tre stycken / han är af vår fader Abrahams Lärjungar. Nemligen: Ett fromt sinne / en sachtmodig ande / och en ödmjuk Siäl. Men try stycken äro hos den ogudachtiga Bileams Lärjungar: Ett argt sinne. En stolt ande / och en högmodig siäl. Swad är för åtskillnad emellan vår Fader Abrahams och den vränga Bileams Lärjungar. Vår Fader Abrahams Lärjungar skola wäl försörgde blifwa i detta / och så ärfwa det ewiga Lifwer. Såsom skrifwit står: Jag skal wäl besörja dem som mig älska / och upfylla deras häftwor. Prov. 8. v. 21. Men den ogudachtige Bileams Lärjungar skola fara til helfwetet i den diupa kulona. Såsom skrifwit står: Men tu GUD skal nederstörta dem i den diupa kulona / de blodgirige och falske skola icke komma til sin halfwa ålder. Men jag hoppas uppå dig. Psal. 55. v. 24.

20. Jehoda Thema Son plågade säga: War gwick som en Parde / snar som en Orn / snäll som en Hiort / frimodig som ett Leyon / at göra tin Faders wilja som är i Himmelen. Han plågade ock så

ga: Til hellsveres med den skamlösa / til Paradis med den blygsamma. (e.)

(Hans Bön war denna:) O at det wore tig behageligit HERRE wär GUD och wåra faders GUD / at ditt Helgedoms Hus måtte byggt war da i wåra dagar snarlīga. Och gif of del i tin Sag. (f.)

21. Han plågade jemmäl säga: En fem åhrs Ylt skal hållas til at låsa i Bok. En tio åhrs til Skriffthenes förklarung. En tretton åhrs til Budens och Förbudens åtskilnad. (g.) En femton åhrs til Disputationer och hög Lårdom. En adertion åhrs dräng må giffa sig. En tiugu åhrs Karl är tjenlig til de ting som fordrar wighet. En trettio åhrs til det som fordrar styrcka och manhaffnighet. En fyratio åhrs til det som behöfwer moget Förstånd. En femtio åhrs til det som med godt råd och klofhet skal utöras. Wid sextio år nalkas ålderdomen. Wid siuttio år de grå Håhren. En ottatio åhrs Man måste stödia sig med Stafwen. En nittio åhrs lu

(e.) Efter Orden verteras detta af Buxtorf, Lexic. Talm. in voce זצו således: Qui impudenti est facie, gehenna; qui vero modestus est & verecundus, paradiso. (Scientia dignus est.)

(f.) Vid Buxtorf, Abbev. in lit. 17 p. 209.

(g.) Med buden och förbuden förstås den delning som Judarna hafwa gjordt öfwer Mosis Sag / räknandes Buden til 248. så många som lederne i Menniskians kropp. Förbuden til 365. så många som dagarna i året. Hwarom finnes uti Postillorna Dom. 18. Trinit. Se of Buxtorf, Lexic Talm. in uocibus עשה & צוה

lutar til Graftven. En hundra de åhrs år lika som han woro redan död / och kan inga werldzsliga syflar mehr ståta. (h.)

22. Bagbags Son sade: Hålt tig fast wid GUDs Ord / och ransaka det med flit; Ty der får du tin ålderdoms styrcka. Wil aldrig der ifrån / ty bättre stätt får du aldrig.

23. Hehe Son sade: Sådant arbete / sådan lön.

D 4

Siete

(h.) Här är Menniskians ålder delt i tretton grader, måst och bäst lämpelige til Juda Folket. Kunna des likwål måste delen ock lämpas til andra folkeslag. Se Buxtorf. Lexic. in Talm. in voce שנים. & Lexic. Hebr. in voce ציבור. I Swenskan låta fuller desse Sententier icke så wål som i sielfwa Texten, doch wil man dem i följande Rim någorlunda utfatta.

I Siette åhr haf pilten til Bot,
 I Tionde at förstå och bli klok.
 I Trettonde at bli sedig och from,
 I femtonde hålt'en til hög're Lärdom.
 Wid Aderton må han giffta sig,
 Wid Tiugunde år han quicker och wig.
 Wid Trettio år han modig och stark,
 Wid Syrtio gör han manliga Wårck.
 Wid femtio kan han gifwa god råd,
 Ty då är borta hans öfwerdåd;
 Wid Sextio kallat ålderdoms åhr,
 Som drifwa wid Siuttio fram de grå håhr.
 Wid Ottatio lägg kapp och staf,
 Förre än han wid Nitio stupar i graf.
 Zinner han up til hundra de åhr,
 Han nåppliga sedan står eller går.

Siette Capitlet.

Etta är de Wisas lära; Säll är den som
achtar der på.

1. Rabbi Meir sade: Den som aflär-
lek til GUDs Ord / lärer det och gör der efter /
han skal icke allenast i mång stycken handla rågliga
(föra en from och ostraffelig wandel /) utan oc
wara förnögdare än han ägde hela werlden. (i.)
Ty aldenstund han der aflärer at ässa GUD och
Människor / och således gör hwad GUDI och
människor behagar och förnöjer / så är han kär och
älskad både af GUD och människor. Ty Guds ord
ifläder honom ödmjukhet och wördnad / och wi-
sar honom at blifwa rättferdig / barmhertig uprichtig
och trofast. Det förwarar honom för synd. Gör ho-
nom helig och from. Ja / så stickelig och fullkom-
lig / at andra kunna hämta hos honom de krafftiga-
ste / wisaste och mognaste Råd. Såsom skrifwit
står: Mitt är både råd och död / jag hafwer förstånd
och macht. Prov. 8. v. 14. (Mitt neml. Ordets
eller den himmelska Wishetens / som i ordet fin-
nes.) (k.)

2. Det gifwer honom wälde och macht och wisshet
uti Domentom. Det uppenbarar honom hemlighete-
terne i Lagen. Så at han blifwer som en Spring-
Kål

(i.) Efter Orden. Quicumque dicit legem in nomine le-
gis, hoc est propter ipsam legem) dignus est multis re-
bus quin imo toto mundo. Vid. Buxt. Lexie. Talm. in
הורא.

(k.) Dylika upmuntringar finnas allestädes i Skrifften.
Såsom Jos. 1. v. 8. Ordsp. 3. v. 13. seq. 2. Tim. 3.
v. 16. 17. &c.

Rälla / och såsom en stadigt flytande Ström. Det gör honom blygsam / lånamodig / och försonlig. Allt hward han elliest gör / är här emot intet at förlikna. (l.)

Rabbi Josua Levi Son sade: Af Horebs bergutgår en röst dageliga / (m.) som ropar och säger: We eder menniskior / som så wanwyrdar Herrans Lag. Skämme sig hwar och en som GUDs Lag icke wårdar och sköter. Om honom må sägas / det som skrifwit står: En dagelig qwinna utan rucht / är såsom en so med ett gyllene ännespänn på nåsona. Ordsp. 11. v. 22. (n.)

Han plågade och säga: Lagsens Tafflor hade GUD sielf gjort / och skrifwit Skriffrena der uppå. 2. Mos. B. 32. v. 16. (Görandes af det i Texten stående ordet Charut, ett sådant infall.) Läs icke allenast Charut. (Det är: Skrifften på Lagsens Tafflor /) utan och Cherut. (Det är: Frihet och ädelhet.) Ty den är räkliga fri och ädel / som GUDs Lag sköter och wårdar. Och hwar och en som sig deruti öfwar / skal komma til åbra. På honom fullbordas det som skrifwit står: Ifrå Mathana

D 5

na

(l.) Efter orden: Hoc magni facit eum & extollit eum prae omnibus operibus. (supra omnia reliqua opera.)

(m.) Här förekommer uti Texten det belanta לַרְבָּהּ. Filia vocis. Vid. Buxtorf. Lexic. Talm. in voce לַרְבָּהּ. Joh. Seld. Ux. Hebr. p. 323. 326.

(n.) Han wil säga: Ästwen så anstår det enom at hafwa GUDs Ord / men intet wårda och wårda det. Sika som en så intet mehr achta skulle ett gyllende ännespänn på nåsoner än om hon hade i det stället en jernring; hänge idlar hon lika owåligt i träcken.

na til Nachaliel, ifrå Nachaliel til Bamot. 4. Mosis B. 21. v. 19. (o.)

3. Den som lærer af sin stallbroder ett Capitel af GUDs Ord eller en mening / eller en vers, eller alenast en Bokstaf / han är honom skyldig allan heder och tack dertfore. David Israëls Konung lärde intet mycket af Achitophel, och kallade honom doch sin Mästare / Lärare och kända Wän. (p.) Ahra och heder hörer allena dem Wisom til; Såsom skrifwit står: The Wise skola ärfwa ähro / och the frome skola thet goda ärfwa. OrdSpr. 3. v. 35. Cap. 28. v. 10. Men intet sansstylligt godt finnes / utan i GUDs Lag. Såsom skrifwit står: Jag gifwer eder en god lärdom / öfswergifwer icke min Lag. OrdSpr. 4. v. 2.

4. Detta är sättet at studera i Lagen. Tu skall äta tin bera med salt / och dricka wain efter mått. Ezech. 4. v. 11. På jorden skall tu sofwa / och föra ett strängt lefwerne / samt lägga tig winning om at sticka tig efter GUDs Ord. Om tu så gör / skall äst

(o.) Här äro wackra insälle eller paronomasier, som icke kunna så uttryckas i någon version: Ly af det Ordet Charut, som står i Hebraiska Texten Exod. 32. v. 16. görs allusion til ett annat ord som skrifs nästan lika; neml. Cherut. Det är frihet och ädelhet. Äfwen så af orternas namn Num. 21. v. 19. alluderas til namnens betydelse. Mathana mercker en Gåfwa. Nachaliel GUDs dahl. Bamot uphögelse. Meningen är altså denna: Den som stöter GUDs Lag / han går ifrå Mathana til Nachaliel. Det är: Den dyra Gåwan GUDs Lag / förer honom til GUDs dahl / til ödmjukhet / til GUDS och sin egen kannedom: Och sedan ifrå Nachaliel til Bamot. Det är: Til den rätta ähran och uphögelsen.

(p.). Orden synas wara tagen af Psalmen 55. v. 14.

äst tu / och wäl är tig i detta och det tilkommande lif-
 met. Sök icke sin egen heder / och trachta icke efter
 stor ähra genom tin lärdom. Siör tu det tig tilhö-
 rer / och begär intet at få sitta wid de rikas och mäch-
 tigas bord: Så skal tin heder bli större än deras.
 Ty tu har en trogen Hus-Bonde som tig wäl skal
 belöna.

5. Til Lagens lärande (Theologissa Wetens-
 skapers idkande och werckställighet /) fordras mehr /
 än til Prästa-Embeter och werldslig klofhet. (9.)
 Til werldslig klofhet fordras trettio stycken / til
 Presta-Embeter tiugufyra; Men til Lagens lärande
 fyrtio otta / som äro följande: 1. Flitig underwif-
 ning. 2. Upmercksamhet. 3. Weltalighet. 4.
 Dwickhet. 5. Klofhet. 6. Fruchtan. 7. Wördnad.
 8. Sdmihet. 9. Godt mod. 10. Dienstwillinghet
 emot de Wisa. 11. Samtal och disputering med si-
 na Cammerater och Med-Lärjungar til förståndets
 skärpande. 12. Flitigt Bibel-läsande. 13. Förkla-
 ringars ransakande. 14. Sparsamhet i handel och
 köpenskap. 15. Sparsamhet i sömn. 16. Sparsam-
 het i säfängt snack. 17. Sparsamhet i wällust. 18.
 Sparsamhet i löije och lustighet. 19. Sparsamhet i
 andra werldzliga syflor. 20. Långmodighet. 21. Upp-
 richtighet. 22. Förtrolighet til de Wisa. 23. Folig-
 het at wedertaga correction och rettelse.

6. 24. Han (neml. Lagsens Lärjunge /) måste
 wara stadig. 25. Wara nögd med sin del. 26. Taga
 wahra på sina ord. 27. Jcke söka sin egen ähra. 28.
 Älska GUD. 29. Älska sin nästa. 30. Sierna gif-
 wa

(9.) Presta-Embeter skiljes här ifrå studio legis eller Theo-
 logien, emedan syflorne woro olife. War altså en ät-
 skildnad emellan Presterna och den Lag-klofe / som jemwäl
 finnes i Evangeliska Historien.

wa allmosor. 31. Toga uchtan til godo. 32. Uika rättwisan. 33. Jcke fara ester högt stånd. 34. Jcke tycka om sig för det han lärt hafwer. 35. Jckeförhäfwa sig öfwer sin skickelighet til at lära andra. 36. Toga uti sin nåstas börda. 37. Döma skäpligen om honom. 38. Uprätta honom troligen. 39. Men wendligen och fridsamt. 40. Flitel, underwisa honom. 41. Han bör fråga af androm hwad han intet wet. 42. Gifwa andra som fråga / swar på det han wet. 43. Hwad nyttigt han sålunda inhämtar / giöma och behålla. 44. Han skal lära til den åndan / at han sedan må lära andra. 45. Såsom ock at han må giöra der ester. 46. Han skal prisa sin mästare / (neml. så at andra som se hans wackra upförande / kunna säga / at han har haft en wis mästare.) 47. Han skal förswara hans goda Namn och rykte. 48. Han skal lägga sig ut för en annan / til at befordra hans goda sak / när han anlitt warder. Ty den så giör / friar offta ett helt land från olycka. Såsom skrifwit står: Då sade Ekther det för Konungen om på Mardochai wagnar. Ekth. 2. v. 22. (r.)

7. Huru härligit är GUDs Ord / ty them som hålla sig der wid / gifwer det lif i tid och i ewigghet. Såsom skrifwit står: The (GUDs Ord) äro lif them som finna them / och hälfsam theras hela kropp. Ordsp. 4. v. 22. Thet skal wara sinom nast hälsosamt / och wedergweckia tin ben. Ordsp. 3. v. 8. Hon är lifsens trå / allom them som fatta henne / och salige äro the som hålla henne. v. 18. Thet

(r.) Remligen: Sålunda friade Ekther Juda Folket / för den förestående olyckan.

Thet är tino hufsvude en prydnung / och en kädia om
 tin hals. Ordspr. 1. v. 9. Hon skal titt hufsvud
 härliga pryda / och hedra sig med en dagelig Crono.
 Ordspr. 4. v. 9. Långt lif är på hennes höggra hand /
 och på hennes vänstra är rikedom och åhra. Ordspr.
 3. v. 16. The stola straffa dig långt lif / god åhr och
 god frid. Ordspr. 3. v. 1.

8. Rabbi Simeon Menasja Son sade: Säckhet/
 Macht / Rikedom / Åhra / Wishet / Alder / grå
 Håhr / from Barn / äro stora förmohner i werlden/
 som de Rättferdiga skolaniuta / efter det som skrifwit
 står: Grå Håhr äro en Heders Crona / then på
 rättferdighetenes wäg sunnen warder. Ordspr. 16.
 v. 31. The gamlas Crona äro Barne barn / och
 barnas åhra äro theras fäder. Ordspr. 17. v. 6.
 Unga måns starckhet äro theras pris / och the gam
 las grå Hår är theras prydnung. Ordspr. 20.
 v. 29. Månen skal skåma sig / och Solen blyjas;
 Så Herren Zebaoth skal Konung warda på berget
 Zion / och i Jerusalem / och för sina äldsta i härlig
 het. Jes. 24. v. 23.

9. Rabbi Jose Kiffema Son sade: Då jag gick
 en gång på wågen / mötte mig en man / som hålsade
 de mig / och jag hålsade honom igen. Sedan frå
 gade han mig: Måstore / hwadan kommer tu?
 Jag swarade: Ifrån de Wisas och Skrifftlärdas
 härliga Stad. Yter sade han til mig: Måstore
 om tu wilt bli qwar hos oss på wår ort / så wil jag
 gifwa dig tusend gångor tusend Ducater, samt pär
 lor och ädla stenår. Men jag swarade: Min Son/
 om tu wille gifwa mig allt thet silfwer och gull som i
 werlden är / så wille jag ei annorstådes wistas än
 det

der Herrans Lag idkas och öfwas. Ty så är skrifwit i Psalm. Boken / genom Davids Israëls Konungs hand. Tins muns Lag är mig täckare än mång tusend stycke gull och silfwer. Ps. 119. v. 72. Ty gull / silfwer / pärlor och ädla stenar följa intet Menniskan åt i hennes dödstund / utan allenast GUD; Ord / och hennes gierningar. (f.) Så som skrifwit står. När tu går / leda the tig / när tu ligger / bewara the tig / när tu upwaknar / äro the titt tal. Ordspr. 6. v. 22. När tu går / leda the tig i thetta lifwet; När tu ligger bewara the tig i grafwen; När tu upwaknar äro the titt tal i det andra Lifwet.

10. Fem stycken äro den Högstas besonnerliga egendom. Nemligen: Ordet / Himmel och jord / Abraham / Israëls folck / och Helgedomsens Hus. Ordet såsom skrifwit står: Herren hafwer haft mig i sina wägars begynnelse. Ordspr. 8. v. 22. (t.) Himmel och jord. Som skrifwit står: Himmelen är min stol / och jorden är min fotapall. Hwad är thet tå för ett hus / som i mig bygga willen / eller hwar är thet rummet ther jag hwila skal. Jes. 66. v. 1. HERRE huru äro tine werck så stor och mång / Tu hafwer wisliga stickat them all / och jorden är full af tina ågodelar. Ps. 104. v. 24. Abraham. Såsom skrifwit står: Wäl signat ware tu Abraham them Högste GUDI / then Himmel och jord giordt hafwer. 1. Mosis B.

14.

(f.) Samma Ordafätt finnes Apoc. 14. v. 13.

(t.) Huru detta språk gemenligen förklarar. Se Joh. Tilöns Medulla Theol. V. T. ad Prov. 8. v. 22.

14. v. 19. Israels Guld. Såsom skrifwit står:
 Ell theß HERRN titt Guld igenom kommer / til
 theß titt Guld igenom kommer / thet tu förwärfwat
 hafwer. 2. Mosis B. 15. v. 16. För the Heliga som
 på jordene äro / och för the härliga / til them haf-
 wer jag alt mitt behag. Psal. 26. v. 3. Helge-
 domsens Hus. Såsom skrifwit står: Ein Hel-
 gedom HERRN thet tin Hand beredt hafwer.
 2. Mosis B. 15. v. 17. Och låt them komma i
 sina helga gränkor til thetta berg / hwilket hans
 högga Hand förwärfwat hafwer. Psal. 78.
 v. 54. (u.)

II. Allt hwad den Hellige GUDen har skapat /
 Det har han skapat til sin Ahra. Såsom skrifwit
 står: Alle the som med mino Namne nämnde äro /
 nemliga / the jag skapat hafwer til mina Herlighet /
 tilredt them och giordt them. Jes. 43. v. 7. (x.)
 HERRN warder rådande i Ewigket utan
 ända. 2. Mosis B. 15. v. 18.

Rabbi

(u.) Ordet פָּנִי som står i Texten, mercker en köpt eller
 förwärfwat egendom. Så kallar Rabbinen de fem här
 nämnde stycken / emedan GUD dertil hafte ett synnerligt
 behag / och sig i synnerhet utwaldt och tilägnat / hwilket
 här med Skrifften bewisas.

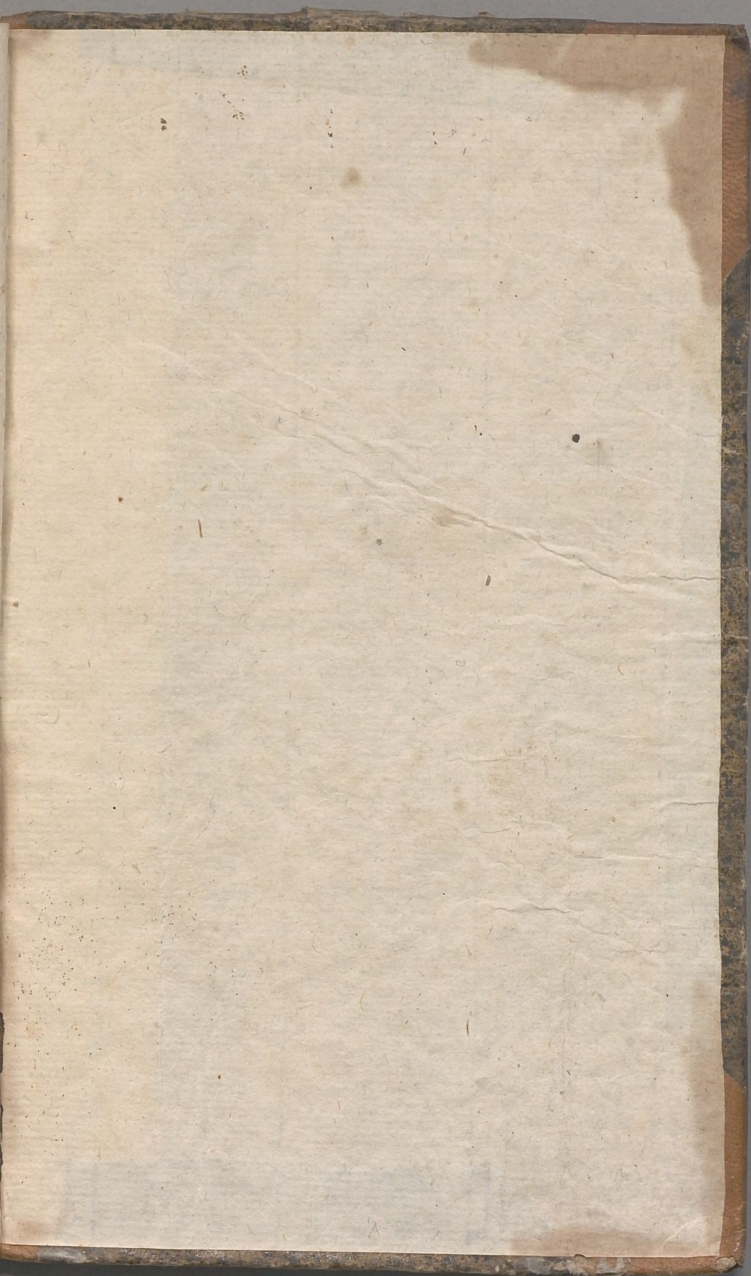
(x.) Här beskrifwes Skapelsen med try ord / emellan hwilka
 är en åtskilnad och artig ordning. עָבַד. creare. Mer-
 ker skapa af intet / eller gibra ett grofft ämne. יָצַק.
 fingere. Märker at sättia form och skapnad på det grof-
 wa ämnet. וָשָׂא. Facere, merker / at gibra det aldeles
 ferdigt / som det skal wara / eller pryda / polera och smycka
 ut det / så at ingen ting der å fattas. Vid. Joh. Hering,
 Disput. quest. II, ad Genes. 1. v. 1. 2.

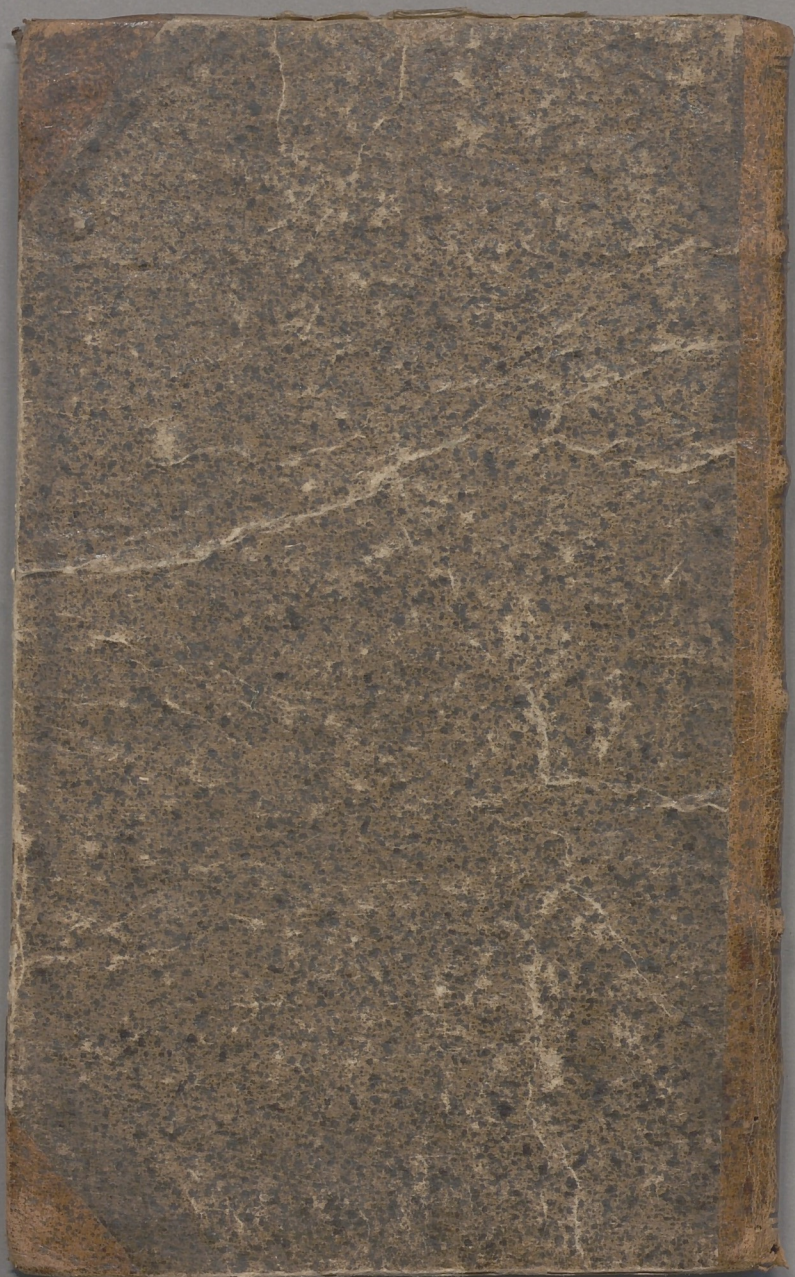
Rabbi Chananja Akasatja Son sade: På det
Israel skulle vara ett fromt folk / så har HER-
ren gifwit dem en så skön Lag. Såsom skrifwit
står: Likväl wil **HERREN** them godt / för sin
rättferdighet skull / och at han skal göra sin Lag
härlig och stor. **Jes. 42. v. 21.**

**Tu är det alt / och Boken ända
tar /
Ähra ste GUD / som Werlden skae
pat har. (y.)**

(y.) I Texten låter och detta slätt på Rim / således:
Tam venischlam, schebach leel bore olam
i. e. Absolutum & perfectum est, laus sit DEO creatori
mundi. Hvilken Clausul Judarna på sättia under sina
Böcker. Se Buxtorf. Abbreviat. in lit 10.

www.books2ebooks.eu